

Filozofická fakulta Univerzity Palackého

**Pojmová analýza vybraných termínů souvisejících
s onemocněním covid-19**

Bakalářská práce

2021

Ivana Šimečková

Filozofická fakulta Univerzity Palackého

Katedra anglistiky a amerikanistiky

**Pojmová analýza vybraných termínů
souvisejících s onemocněním covid-19**

**Conceptual Analysis of Selected Terms
Related to COVID-19**

(Bakalářská práce)

Autor: Ivana Šimečková

Studijní obor: Angličtina se zaměřením na komunitní tlumočení a překlad

Vedoucí práce: Mgr. Michal Kubánek

Olomouc 2021

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla úplný seznam citované a použité literatury.

V Olomouci dne .....

.....

Děkuji vedoucímu mé bakalářské práce Mgr. Michalu Kubánkovi za věnovaný čas, odborné vedení a cenné rady, které mi v průběhu psaní práce poskytl.

Obsah

1	Úvod.....	7
2	TEORETICKÁ ČÁST.....	9
2.1	Terminologie.....	9
2.1.1	Termín a pojem.....	9
2.1.2	Vlastnosti termínu.....	10
2.1.3	Motivace termínu.....	11
2.1.4	Tvoření termínů.....	11
2.1.5	Terminologické definice.....	12
2.1.6	Pojmové systémy.....	13
2.1.7	Komparativní terminologie.....	14
2.1.8	Srovnávací pojmová analýza.....	15
2.2	Pandemická situace.....	17
2.2.1	Pojmenování viru a nemoci.....	17
2.2.2	Charakteristika covidu-19.....	18
2.2.3	Epidemie SARS a MERS.....	20
3	ANALYTICKÁ ČÁST.....	22
3.1	Charakteristika termínů.....	22
3.2	Metoda analýzy.....	23
3.3	Analýza vybraných termínů.....	24
3.3.1	Lékařské termíny.....	24
3.3.1.1	<i>Case fatality rate</i>	24
3.3.1.2	<i>Drug repurposing, off-label use</i>	26
3.3.1.3	<i>Herd immunity, promoření</i>	27
3.3.1.4	<i>Long COVID</i>	29
3.3.1.5	<i>Spike protein</i>	31
3.3.1.6	<i>Virus variant</i>	33
3.3.2	Administrativní termíny.....	34
3.3.2.1	<i>Cluster, outbreak</i>	34
3.3.2.2	<i>Face mask</i>	36

3.3.2.3	<i>Isolation, quarantine</i>	39
3.3.2.4	<i>Krajská hygienická stanice</i>	40
3.3.2.5	<i>Lockdown</i>	42
3.3.2.6	<i>Social distancing</i>	43
4	Závěr	45
	Přílohy	48
	Příloha 1 – glosář termínů	48
	Příloha 2 – kolokační glosář.....	53
	Summary	56
	Seznam použité literatury	58
	Anotace	70

Seznam zkratk

CDC	Střediska pro kontrolu a prevenci nemocí
CJ	cílový jazyk
ECDC	Evropské středisko pro prevenci a kontrolu nemocí
FDA	Úřad pro kontrolu potravin a léčiv
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky
MVČR	Ministerstvo vnitra České republiky
MZČR	Ministerstvo zdravotnictví České republiky
NZIP	Národní zdravotnický informační portál
SPA	srovnávací pojmová analýza
SÚKL	Státní ústav pro kontrolu léčiv
SZÚ	Státní zdravotní ústav
ÚJČ	Ústav pro jazyk český
WHO	Světová zdravotnická organizace
ZJ	zdrojový jazyk

1 Úvod

V poslední době se způsob života lidí po celém světě zásadně změnil. Když se na sklonku roku 2019 objevily zprávy o novém koronaviru, nikdo ještě nemohl tušit, jakým směrem se situace bude vyvíjet. Z prvního ohniska, čínského města Wu-
chan, se nákaza postupně šířila do ostatních států a v březnu roku 2020 tak Světová zdravotnická organizace (WHO) prohlásila epidemii koronaviru SARS-CoV-2 za pandemii (WHO 2020a; WHO 2020b). Onemocnění covid-19,¹ které tento koronavirus způsobuje, se u různých lidí projevuje s různou mírou závažnosti. Zatímco někteří u sebe nákazu ani nezaznamenají, jiní se mohou se závažným průběhem nemoci ocitnout v ohrožení života.

I z tohoto důvodu přijímají orgány výkonné moci celého světa množství krizových opatření s cílem zamezit šíření infekce. Tyto kroky vycházejí zejména z doporučení odborníků, kteří při komunikaci poznatků o nemoci covid-19 používají odborné názvosloví z oborů, jako je virologie, epidemiologie, infektologie či imunologie. S nástupem pandemie se tedy do povědomí veřejnosti kromě samotného koronaviru přirozeně dostala také mnohá slovní označení, která popisují s ním související skutečnosti. Jelikož se neustále mění dostupné informace, počty nakažených a s nimi i vládní protiepidemická opatření, která se přímo dotýkají každého občana, je i laická populace nucena zorientovat se v termínech, které by jinak setrvaly v kruzích odborníků.

Mezi spolehlivé zdroje informací ohledně pandemie koronaviru patří internetové stránky mezinárodních organizací a úřadů, jako je například WHO, Evropské středisko pro prevenci a kontrolu nemocí (ECDC), Střediska pro kontrolu a prevenci nemocí (CDC) nebo Úřad pro kontrolu potravin a léčiv (FDA), kde lze nalézt pravidelně aktualizovaná data, dokumenty a doporučení. Dále pak také odborné články, zdravotnické informační portály, ale i vládní a ministerské weby, kde je možné sledovat aktuálně platná opatření v konkrétní zemi.

---

¹ O způsobu pojmenování nemoci a viru blíže pojednává kapitola 2.2.1 této práce.

V odborném vyjadřování se hojně uplatňuje přejímání výrazů z angličtiny. To podle Bozděchové souvisí s významným postavením anglického jazyka v mezinárodních institucích a mezinárodní komunikaci. „V odborných oblastech anglicismy napomáhají sjednocování terminologie a často fungují zároveň jako evropeismy a internacionalismy, tedy výrazy vyskytující se paralelně v několika (evropských a světových) jazycích a mající v nich stejný nebo podobný význam“ (Bozděchová, 2017). Poštolková et al. (1983, s. 69–70) ve prospěch mezinárodních termínů uvádí, že bývají významově přesnější a stručnější, jako negativum však zmiňuje skutečnost, že přejatý název nevyjadřuje srozumitelně znaky pojmu.

Během epidemie se dennodenně v médiích objevují termíny, které pro příjemce v určitou chvíli byly nové, možná i zavádějící či matoucí. Jelikož jde o zcela novou situaci a velmi záleží na zodpovědném přístupu každého člověka, je důležité zajistit, že budou informace o koronaviru dostupné a srozumitelné i laické veřejnosti, aby mohla co nejlépe chránit sebe a své okolí. K tomu mohou dopomoci například jednoznačné definice termínů nebo termíny, které by neumožňovaly jinou interpretaci a nedocházelo by k jejich zaměňování. Terminologie je proto důležitou součástí boje proti viru a z toho důvodu je zapotřebí věnovat jí dostatečnou pozornost.

Tato práce se bude zabývat terminologií pandemie covidu-19 z hlediska převodu anglických termínů do češtiny a přiřazování stávajících českých termínů jako ekvivalentů k anglickým překladovým protějškům i naopak, součástí analýzy totiž jsou i některé české pojmy. Teoretická část práce objasní nejprve termín a jeho náležitosti, pojem a pojmové systémy a druhy terminologické ekvivalence, dále představí metodu srovnávací pojmové analýzy, která bude v analytické části využita při zkoumání termínů. Poté bude věnován prostor bližšímu představení situace okolo koronaviru. V analytické části bude následovat rozbor vybraných termínů, se kterými se mohla společnost během pandemie často setkávat, kdy se za pomoci pojmové analýzy stanoví míra jejich ekvivalence v angličtině a v češtině. Budou posouzeny případné nedostatky užívaných termínů, avšak vzhledem k novosti situace jsou pochopitelnou a přirozenou součástí procesu. Cílem práce bude také sestavení glosáře.

TEORETICKÁ ČÁST

Tato část práce stručně představuje nauku o termínech. Definuje pojem a termín, zabývá se vlastnostmi termínu a způsoby jeho tvoření. Objasňuje terminologické definice, pojmové systémy a druhy terminologické ekvivalence. Následně představuje metodu srovnávací pojmové analýzy. Teoretická část zahrnuje také proces pojmenování nového koronaviru a nemoci, kterou tento virus způsobuje. Dále obsahuje základní informace o onemocnění, jeho projevech a způsobech přenosu. V krátkosti jej také uvádí do kontextu s předešlými koronavirovými epidemiemi SARS a MERS.

1.1 Terminologie

Terminologie je interdisciplinární vědní obor, který se zabývá vlastnostmi, tvorbou a užíváním termínů a terminologických soustav (Bozděchová 2009, s. 15).

Označení *terminologie* původně odkazovalo k samotným odborným výrazům užívaným v uměleckých, vědeckých a jiných specializovaných oborech. Postupem času se jeho význam rozšířil, v novějším smyslu tak terminologie označuje také systematické zkoumání a identifikaci termínů náležejících k určitému oboru a pojmů, které představují (Dubuc 1997, s. 3).²

1.1.1 Termín a pojem

„Termín (odborný název) je pojmenování pojmu v systému pojmů některého vědního nebo technického oboru“ (Poštolková et al. 1983, s. 24).

Termíny se z formálního a sémantického hlediska nijak zvlášť neliší od běžných slov, odlišují se však jakožto pragmatické a komunikační jednotky. Na rozdíl od běžné slovní zásoby totiž termíny označují pojmy spadající pod specifický obor nebo činnost (Cabré 1999, s. 81).

---

² Pokud není uvedeno jinak, je autorkou překladů citací a parafrází autorka této práce.

Dále Cabré (1999, s. 95) uvádí, že pojem je „myšlenková konstrukce používaná pro klasifikaci jednotlivých objektů vnějšího či vnitřního světa prostřednictvím více či méně nahodilého procesu abstrakce“. Tato definice zřetelně odlišuje pojmy od objektů reálného světa, jež reprezentují.

Pojem můžeme charakterizovat jako souhrn jeho nezbytných znaků³ (Dubuc 1997, s. 39). Například pojem *virus* (biologie) se dá jednoznačně popsat pomocí těchto znaků:

- nebuněčný organismus,
- vždy obsahuje jediný typ nukleové kyseliny (buď DNA, nebo RNA),
- má proteinový plášť (tzv. kapsidu).

Nezbytné znaky pojmu nemusejí být stanoveny v určitém pořadí, důležité je, že pojem dostatečně popisují a umožňují jej tak odlišit od všech ostatních. Dubuc tedy rozlišuje mezi popisem pojmu a jeho definicí, která vyžaduje hierarchické uspořádání nezbytných znaků.

Definicí se pojem vymezuje v daném systému souvisejících pojmů (Bozděchová 2009, s. 22).

1.1.2 Vlastnosti termínu

Aby mohly termíny přispět k účinné odborné komunikaci, jsou na ně kladeny určité požadavky.

Mezi požadované vlastnosti termínů podle Martinové (2017) patří přesnost, ustálenost, systémovost, ústrojnost (soulad s pravidly jazykového systému) a nosnost (možnost vytvářet odvozeniny od základního názvu).

Poštořková et al. (1983, s. 67–81) mezi vlastnostmi termínů uvádí také mezinárodnost, významovou průzračnost, nociónálnost (pojmovost) a úkonost (funkčnost). Ideální termín by byl jednoznačný a pojmenovával jen jediný pojem, takový stav je nicméně nedosažitelný. Pro přesnost odborné komunikace je

---

³ V originále „essential characteristics“.

dostatečná alespoň *relativní jednoznačnost*, tedy monosémie v rámci daného oboru a oborů s ním souvisejících.

Lze se setkat s přesvědčením, že i samotný pojem by měl mít pouze jeden odborný název. Terminologická synonyma jsou totiž problematická tím, že mohou působit jako pojmenování různých pojmů (Dubuc 1997, s. 43–44). Existuje tendence odstraňovat synonyma *zbytečná*, jako jsou zastaralé či nepřesné názvy. Některé druhy synonym se však zachovávají, ať už z důvodu jejich stylisticky odlišných kvalit (například *název domácí* a *název mezinárodní*, př. *úmrtnost* a *mortalita*) nebo pro možnost užívání *explicitní* či *implicitní podoby* termínu podle kontextu (Poštolková et al. 1983, s. 78).

1.1.3 Motivace termínu

Motivace je v lingvistice definována jako „úplná nebo částečná odvoditelnost významu pojmenování z jeho formy“ (Hladká 2017).

Mathesius (1966, s. 14) dělí jazyková pojmenování na *popisná* a *značková*. Popisné neboli *motivované* termíny jsou takové, jejichž význam jsme schopni odhadnout z jejich jazykové formy. Naproti tomu značkové, *nemotivované* termíny svou formou nedají význam znát (Poštolková et al. 1983, s. 28).

Podle Dubuca (1997, s. 42) je motivace termínu užitečná, avšak ne nutná. Mnoho odborníků se domnívá, že aby byl termín přesný, měla by jeho forma odrážet nezbytný znak pojmu. Takový termín Poštolková et al. (1983, s. 28) označuje jako *správně orientující*. Pokud se pro jazykové vyjádření termínu zvolí znaky nepodstatné či dokonce zavádějící, jde o termín *nesprávně orientující* a při revizi terminologie doporučuje Poštolková et al. tyto názvy odstranit.

1.1.4 Tvoření termínů

Termíny jsou tvořeny odborníky v dané oblasti za účelem rozvoje komunikace a kognitivních procesů. Jedná se o vědomou lidskou činnost, jež se od běžné slovo tvorby liší větší systematičností a odpovědností za usnadnění komunikace a přenos informací (Sager 1997, s. 25).

Podle Poštolkové et al. (1983, s. 34) se mohou termíny tvořit následujícími způsoby:

1. morfologicky – *derivací*, tj. odvozováním pomocí afixace, příp. koncovkami (př. *smrtnost*); *kompozicí*, tj. skládáním (př. *koronavirus*); *abreviací*, tj. zkracováním (př. *covid-19*),
2. syntakticky – vytvářením *terminologických sousloví* (př. *zdravotnická obličejová maska*),
3. sémanticky – zpřesňováním významu slov z běžného jazyka, tj. *terminologizací* (př. *vnímavost*); metaforickým a metonymickým *přenášením významů* (př. *herd immunity*),
4. přejímáním slov z cizích jazyků (př. *lockdown*).

Zvyšování počtu přejímaných termínů, konkrétně z angličtiny, souvisí mimo jiné s pronikáním termínů z odborné sféry do sféry publicistické, a je taktéž spojen s hojně dostupnou anglicky psanou odbornou literaturou a mezinárodními vědeckými a technickými dokumentacemi (Poštolková et al. 1983, s. 59–61).

1.1.5 Terminologické definice

Dubuc (1997, s. 109–111) uvádí, že „smyslem definice je zajistit jasné porozumění významu termínu náležícímu k určitému oboru“. Dodává, že aby definice dostála svému účelu, měla by splňovat následující požadavky:

- musí být formulována srozumitelně podle toho, komu je určena,
- nesmí být příliš obecná, ani příliš úzce vymezená,
- nesmí se jednat o definici kruhem,
- pokud ji lze formulovat kladně, nesmí být stanovena záporně.

Dále je vhodné, aby byla definice co nejstručnější a nepřesahovala délku jedné fráze či věty, což napomáhá zabránit uvedení nadbytečných informací. Rovněž by se měla vyvarovat jakékoli nejednoznačnosti formy či obsahu (Dubuc 1997, s. 116).

Podle de Bessé (1997, s. 68–69) nemohou být terminologické definice dostatečně zastoupeny ani synonymy, antonymy, křížovými odkazy nebo definicemi, které obsahují struktury sémanticky ekvivalentní k termínu samotnému.

Definice lze dělit na *intenzionální* a *extenzionální*. Intenzionální definice jsou nejběžnější. Sestávají vždy z obecného nadřazeného pojmu, pomocí kterého je definovaný pojem zařazen mezi ostatní podobné pojmy, a následně se přidávají znaky, které jsou nutné k jeho odlišení od pojmů souvisejících. Definice extenzionální obsahuje pouze výčet prvků, které jsou v pojmu zahrnuty (Suonuuti 2001, s. 20).

1.1.6 Pojmové systémy

V terminologii lze pojem popsat souhrnem jeho znaků. Meyerová et al. (1997, s. 101) konstatuje, že čím více znaků jsme schopni pojmu připsat, tím většími znalostmi o něm disponujeme. Pojem v sobě skrývá dvě významové složky, jež se nazývají *intenze* (smysl, obsah) a *extenze* (rozsah). Intenze pojmu označuje souhrn všech znaků, které pojem tvoří, zatímco extenze pojmu zahrnuje soubor věcí, na které je pojmem odkazováno (Meyerová et al. 1997, s. 101).

Pojmy se navzájem nacházejí v různých souvislostech a utvářejí tak *pojmové systémy*. Zkoumání vztahů mezi pojmy a jejich uspořádání do systémů je důležitou součástí terminologické práce, protože je předpokladem pro vytváření zdařilých definic (Suonuuti 2001, s. 14). Podle Meyerové et al. (1997, s. 103) je pochopení souvislostí mezi pojmy klíčem k získání znalostí v oboru.

Pojmové systémy je možné třídit podle typů vztahů mezi pojmy. Existují tři zásadní typy pojmových vztahů, jedná se o *generické*, *partitivní* a *asociativní* vztahy (Suonuuti 2001, s. 14).⁴ Meyerová et al. (1997, s. 103) rozděluje tyto vztahy do dvou skupin: *hierarchické* a *nehierarchické*. V hierarchickém vztahu funguje mezi dvěma pojmy princip nadřazenosti a podřazenosti. Do této skupiny patří vztahy generické a partitivní.

---

⁴ České názvy pojmových vztahů byly uvedeny podle normy ČSN ISO 1087-1.

O generický vztah se jedná tehdy, když mají dva pojmy většinu znaků společných, avšak jeden z nich má nějaký navíc, tudíž je specifitější a vůči druhému, obecnějšímu pojmu je podřazený. Znamená to, že odkazuje k menšímu počtu věcí, jinými slovy je extenze u podřazeného pojmu menší než u pojmu nadřazeného. Generický pojmový systém pak bývá často složen z několika úrovní těchto vztahů (Suonuuti 2001, s. 14–15).

Dva pojmy se nacházejí v partitivním vztahu, jestliže jeden z těchto pojmů představuje celek a druhý tvoří jeho část. Partitivní pojmový systém může stejně jako ten generický sestávat z více úrovní a rozměrů (Suonuuti 2001, s. 18).

Asociativní vztahy jsou nehierarchické a neexistuje pro ně definitivní členění (Meyerová et al. 1997, s. 103). Zahrnují velkou řadu vztahů, jako je například *příčina–důsledek*, *činnost–oblast*, *výrobce–výrobek*, *materiál–výrobek* a další.

1.1.7 Komparativní terminologie

Cole (1987, s. 77–78) uvádí, že se „terminologický výzkum provádí nejen za účelem stanovení a uspořádání termínů v rámci určitého oboru, ale také k určení jejich ekvivalentů v jednom či v několika dalších jazycích“. Právě identifikací různojazyčných termínových párů popisujících stejný pojem se zabývá takzvaná komparativní terminologie.

Termín ve ZJ a termín v CJ je potřeba porovnat a určit, zda jsou ekvivalentní. Toho se dá docílit srovnáním jednotlivých pojmů, které jsou vyjádřeny definicí (Křečková 2008, s. 68–69). Mezi těmito pojmy (termíny) mohou nastat tři základní typy vztahů:

- *úplná ekvivalence* – oba termíny mají shodný význam a v rámci určitého oboru se používají stejným způsobem,
- *částečná ekvivalence* – jeden z termínů označuje určitý pojem, přičemž druhý termín daný pojem pokrývá pouze z části,
- *nulová ekvivalence* – pojem je v jednom jazyce pojmenován, ale ve druhém jazyce pro něj označení chybí; v takovém případě je podle

Křečkové možné termín vytvořit, nicméně je nutné na tuto skutečnost upozornit.

O úplné a částečné ekvivalenci pojednává Dubuc (1997, s. 85–86), který také zmiňuje, že ve vztahu úplné ekvivalence mohou být termíny ve ZJ a v CJ i v případě, že daný pojem představují z jiného hlediska.

Částečně ekvivalentní termíny se mohou lišit významem, nebo způsobem užití. Rozdíl ve významu je nejčastěji pozorován v podobě obecnějšího termínu, jehož ekvivalent v jiném jazyce je specifitější. Poněvadž se živé jazyky neustále vyvíjejí, dochází někdy k posunu významu termínu či jeho nabytí významu nového (Dubuc 1997, s. 86).

1.1.8 Srovnávací pojmová analýza

SPA lze popsat jako lingvistickou metodu, která se zaměřuje na identifikaci rozdílů mezi dvěma jazykovými výrazy, ať už z obecného hlediska či ve vybraných aspektech. V oblasti terminologie se tato metoda nejvíce uplatňuje tam, kde by přímý překlad do CJ dostatečně nevystihl zamýšlený význam termínu či fráze ve ZJ (Houghton 2001, s. 46–47).

Chromá (2014, s. 47) uvádí, že „překladaelé musí při písemném převádění informace z jednoho jazyka do jiného velmi pečlivě volit takové termíny v cílovém jazyce, které mohou být považovány za ekvivalentní (v širokém slova smyslu), k čemuž především slouží srovnávací pojmová analýza.“

Ve své publikaci popisuje jednotlivé kroky SPA následovně (jelikož se Chromá zabývá SPA v oblasti právní terminologie, byl pro účely této práce postup analýzy zobrazen):

- 1) identifikace pojmu pod náležitým zdrojovým termínem,
- 2) vyhledání odpovídajícího pojmu a jeho termínu v CJ, případně porovnání několika termínů a zvolení takového, který má k výchozímu termínu nejbližší podle svých definičních znaků,

- 3) v případě, že překladatel nenajde vyhovující termín v CJ, měl by se pokusit najít náhradní řešení, jímž bude moci hlavní myšlenku zdrojového pojmu do CJ převést (například explikaci).

1.2 Pandemická situace

Počátek samotné pandemie se datuje do prosince roku 2019, kdy bylo ve městě Wu-chan na území Číny nahlášeno několik případů pneumonií virového původu. Dne 9. ledna 2020 zveřejnila Světová zdravotnická organizace (WHO) zjištění čínských úřadů, že se jedná o onemocnění způsobené novým, dosud neznámým koronavirem. S prvními diagnózami byl spojován trh s mořskými plody a zvířaty Chua-nan, dosud však není jisté, jakou roli v šíření viru sehrál (WHO 2020c, ECDC 2020a).

Ačkoli původ koronaviru dosud zůstává opředen záhadami, vědcům se za dobu jeho šíření daří zjišťovat více informací o viru jako takovém a onemocnění, jež způsobuje. Následující podkapitoly stručně shrnují některé z těchto poznatků, které jsou v době psaní této práce dostupné.

1.2.1 Pojmenování viru a nemoci

Když dojde k výskytu nového virového onemocnění, je ze všeho nejdříve nutné stanovit celkem tři názvy, a to pro nemoc, virus a typ viru, přičemž pojmenovat nemoc je úkolem WHO, viru dává název skupina virologů a pojmenování typu viru má na starosti Mezinárodní výbor pro taxonomii virů (ICTV) (ICTV 2020).

Pojmenování viru podléhá jiným procesům a účelům než pojmenování nemoci. Virus dostává svůj název podle genetické struktury, což zjednodušuje vývoj diagnostických testů, vakcín a léků. Název onemocnění umožňuje vést diskusi ohledně prevence, způsobu přenosu, závažnosti a léčby (WHO 2020d).

ICTV dal nově objevenému koronaviru, dříve označovanému prozatímním pojmenováním *2019-nCoV* (*2019 novel coronavirus*), název *SARS-CoV-2* (*severe acute respiratory syndrome coronavirus 2*). Název vyplývá z práce odborné skupiny pro studium koronavirů (Coronaviridae Study Group) spadající pod ICTV, která virus zařadila do čeledi *Coronaviridae* a zjistila, že má fylogenetický vztah ke dříve izolovanému viru *SARS-CoV*. Patří tak ke stejnému virovému druhu s názvem *Severe acute respiratory syndrome-related coronavirus* (CSG ICTV 2020).

Pro onemocnění vyvolané koronavirem SARS-CoV-2 zvolila WHO název *COVID-19 (coronavirus disease 2019)*. Učinila tak v souladu s postupy pro pojmenování nových infekčních nemocí člověka, které WHO vydala ve spolupráci se Světovou organizací pro zdraví zvířat (OIE) a Organizací OSN pro výživu a zemědělství (FAO) v roce 2015. Tyto postupy mají podle WHO „minimalizovat zbytečný negativní dopad názvů nemocí na obchod, cestovní ruch nebo na dobré životní podmínky zvířat, a zabránit tomu, aby se dotkly jakékoli kulturní, sociální, národní, regionální, profesní či etnické skupiny“. Mezi názvy, které by se používat neměly, patří ty, které obsahují geografické oblasti (př. *Middle East respiratory syndrome*), jména osob (př. *Creutzfeld-Jakobova nemoc*), druhy zvířat (př. *prasečí chřipka*), odkazy na profesi (př. *legionářská nemoc*) nebo slova podněcující přehnaný strach (př. *smrtelný*) (WHO 2015).

Za zmínku stojí skutečnost, že se v češtině onemocnění označuje „*covid-19*“, tedy malými písmeny na rozdíl od anglického názvu. Jedná se totiž o slovo zkratkové. Podle Internetové jazykové příručky je zkratkové slovo obvykle utvořeno z jednotlivých částí slovního spojení, a jako takové se řídí obvyklými pravidly. Typickým příkladem zkratkového slova je *Čedok* (ze spojení Česká dopravní kancelář), které se jakožto vlastní jméno píše s velkým písmenem, zatímco obecná jména zůstávají s písmenem malým, např. *umprum* (uměleckoprůmyslová škola). Rod zkratkového slova se určuje podle zakončení právě tohoto slova, a ne podle základového slova plné podoby názvu (Internetová jazyková příručka ÚJČ AV ČR 2021). Podle Ústavu pro jazyk český lze pak název *covid-19* v psané podobě skloňovat buď oklikou pomocí podstatného jména *nemoc* či *onemocnění*, nebo skloňovat název *covid* podle vzoru „*hrad*“ a dodat spojovník s číslicí (př. *s covidem-19*) (ÚJČ AV ČR 2021a).

1.2.2 Charakteristika covidu-19

Covid-19 je vysoce infekční respirační onemocnění, které se může projevat celou řadou příznaků. K těm nejběžnějším patří kašel, horečka a únava. Méně běžné jsou příznaky, jako je ztráta chuti nebo čichu, bolest v krku, bolest hlavy, svalů či kloubů, kožní vyrážky, zánět spojivek, zimnice, nevolnost nebo průjem. V případě těžkého průběhu nemoci se pacient může potýkat s dušností,

s přetrvávající bolestí či tlakem v oblasti hrudníku, se ztrátou chuti k jídlu, méně často také s podrážděností, zmatením, úzkostí a dalšími projevy (WHO 2020e).

U infikovaného jedince se někdy nemusejí žádné příznaky vůbec objevit, toto se označuje jako *asymptomatický* neboli bezpříznakový průběh infekce. Co se týče nakažených jedinců s příznaky, vyléčí se podle WHO okolo 80 % bez lékařské pomoci, přibližně 15 % má závažný průběh nemoci a může vyžadovat podávání kyslíku, a zhruba 5 % se ocitne v kritickém stavu s nutností intenzivní péče (WHO 2020e). Riziko závažného průběhu nemoci a úmrtí je vyšší u lidí nad 60 let a u lidí s chronickým onemocněním, jako je například cukrovka, kardiovaskulární nebo respirační onemocnění, onemocnění oslabující imunitní systém či hypertenze (NZIP 2021a). Obecně se však nedá s jistotou určit, zda a jakým způsobem se onemocnění covid-19 u konkrétního člověka projeví.

Inkubační doba se pohybuje v rozmezí od 2 do 14 dnů (ECDC 2020b). WHO uvádí, že virová RNA může být v lidském organismu detekována 1 až 3 dny před nástupem příznaků, přičemž největší množství viru je přítomno v době během prvních projevů příznaků onemocnění a poté se postupně snižuje. Detekce virové RNA v těle nemusí nutně znamenat, že je člověk infekční (WHO 2020f). Zákeřnost viru však spočívá v tom, že může docházet k jeho přenosu ještě před nástupem příznaků, a je proto složitější jej kontrolovat.

Národní zdravotnický informační portál (NZIP) uvádí, že virus SARS-CoV-2 se do organismu dostává nejčastěji přes sliznice nosu, úst a očí. Přenáší se zejména při blízkém kontaktu s nakaženou osobou prostřednictvím respiračních kapének, které jsou vylučovány při kašli, kýchání, mluvení nebo zpívání. Pokud jsou kapénky v průměru menší než 5 mikrometrů, označují se jako aerosol. Odborníci dosud vedou diskuze o tom, jakou roli v šíření koronaviru hraje vzdušný přenos prostřednictvím aerosolu, který se může ve vzduchu vznášet po dlouhou dobu.⁵ Aktivně je zkoumáno, zda se nákaza může aerosolem šířit ve vnitřních zařízeních se špatnou ventilací. K přenosu může dojít i nepřímo

---

⁵ V situacích, kdy probíhají tzv. *postupy generující aerosol (aerosol generating procedures, ve zkratce AGP)*, jako je např. intubace, nebulizace léčiva, bronchoskopie atd., se předpokládá, že je riziko tohoto způsobu přenosu viru větší.

dotykem kontaminovaného povrchu či předmětu a následně dotykem úst, očí nebo nosu (NZIP 2021b).

1.2.3 Epidemie SARS a MERS

Na začátku epidemie viru SARS-CoV-2 se nabízelo její porovnání s předchozími epidemiemi virů SARS-CoV a MERS-CoV. Článek Zhu et al. (2020) blíže představuje koronaviry a zabývá se srovnáním těžkých akutních respiračních infekcí, které způsobují tři z nich.

Vědci do této doby identifikovali celkem sedm lidských koronavirů. Všechny lidské koronaviry mají *zoonotický* původ, což znamená, že se na člověka přenesly ze zvířat. Čtyři z těchto virů způsobují zejména asymptomatické nebo mírné respirační a gastrointestinální infekce a v populaci mají na svědomí přibližně 5–30 % běžných nachlazení.

Lidské koronaviry nepředstavovaly větší hrozbu, dokud svět nezasáhla epidemie viru SARS-CoV, který se objevil v Číně a posléze se šířil do světa v letech 2002–2003. Virus způsoboval onemocnění SARS – *severe acute respiratory syndrome* neboli *těžký akutní respirační syndrom*. Od května roku 2004 již nebyly zaznamenány žádné případy nákazy člověka tímto virem. Druhý smrtelný koronavirus MERS-CoV byl poprvé pozorován v roce 2012 v Jordánsku a dosud endemicky přetrvává v zemích Blízkého východu (odtud také pojmenování nemoci MERS - *Middle East respiratory syndrome*). Virus SARS-CoV-2 se poprvé vyskytl v čínském městě Wu-chan v prosinci roku 2019 a je prvním lidským koronavirem, který způsobil pandemii (Zhu et al. 2020, s. 1–2).

Jak uvádí WHO v jednom ze svých prohlášení, epidemie covidu-19 je zároveň první pandemií v historii, během které se v obrovské míře uplatňují technologie a sociální média, jejichž prostřednictvím se lidé udržují informovaní, chránění a v kontaktu s ostatními. Pravdou však je, že tyto prostředky vytvářejí prostor pro šíření nadbytečného množství informací, které ohrožují schopnost dostat pandemii pod kontrolu. Tato záplava informací je WHO označována názvem *infodemic* čili *infodemie* (ze slov *information* a *pandemic*) a zahrnuje šíření nepravdivých či zavádějících informací, jež mohou vést například ke

stigmatizaci, nedodržování protiepidemických opatření a tím ke snížení jejich efektivity, nebo podněcování nenávisti a zvyšování rizika konfliktu. WHO tak rozpoznává potřebu silného koordinovaného úsilí všech činitelů, kteří jsou za boj proti dezinformacím odpovědní, aby byly všem komunitám včas zprostředkovány přesné, vědecky ověřené informace (WHO 2020g).

2 ANALYTICKÁ ČÁST

Tato část práce se zabývá analýzou vybraných termínů užívaných v souvislosti s šířením viru SARS-CoV-2. Nejprve bude obecně charakterizována pandemická terminologie s ohledem na její původ, stav současného užívání termínů a možné problémy, jež se mohou objevovat. Dále bude blíže specifikován způsob výběru termínů. Poté dojde na samotnou analýzu vybraných termínů se zaměřením na převod termínu z angličtiny do češtiny a přiřazení stávajících českých termínů jako ekvivalentů k anglickým překladovým protějškům, a to s cílem zjistit, zda existují určité rozdíly v jejich významu, případně zda můžeme nalézt nepřesnosti, které by mohly být pro veřejnost matoucí.

2.1 Charakteristika termínů

Jak již bylo zmíněno v úvodu práce, terminologie užívaná v souvislosti s covidem-19 je velmi rozmanitá, protože je pandemií koronaviru postíženo mnoho oblastí života. V pojetí této práce se tedy terminologie týká nejen zdravotnictví a příslušných oborů zaměřených na studium virů, infekcí nebo epidemií, ale zasahuje také do sféry státní správy, poněvadž ta rovněž hraje důležitou roli v potlačení šíření viru pomocí protiepidemických opatření.

Během rozvíjející se pandemie dochází k neustálému zjišťování nových informací. Odborníci se ve svých výzkumech zabývají mnoha specifickými aspekty koronavirové situace a jejich poznatky jsou širokému publiku zprostředkovány skrze různá média. Dá se říct, že naprostá většina termínů užívaných v souvislosti s covidem-19 není zcela nová a v rámci daných oborů je dobře známá. Avšak vznikají také nové skutečnosti, kterým je pak zapotřebí urychleně dát název. To je jedním z důvodů, proč může terminologie být občas nesjednocená, protože současně vzniká a používá se vícero názvů pro jeden pojem. Tato synonyma poté mohou působit jako označení různých pojmů, což příliš nepřispívá přehlednosti informací.

Dalším zdrojem možných nejasností je fakt, že se jisté termíny v odborných kruzích používají velmi konkrétně, avšak laická populace mezi nimi nemusí vždy hned rozeznat rozdíl a poté dochází k jejich zaměňování. Proto je důležité na tyto

rozdíly upozornit a náležitě je vysvětlit, aby nedocházelo ke zbytečným nedorozuměním. Určitou roli hraje rovněž přejímání některých termínů z angličtiny, jelikož hlavní zdroje aktuálních a ověřených informací o koronaviru jsou dostupné v angličtině. Do českých médií se tak někdy dostávají anglické výrazy, které je potřeba alespoň zpočátku jejich používání dovysvětlit, protože pro ně zatím neexistuje stejně funkční a stručný ekvivalent v češtině.

Kromě již zmíněných charakteristik je pro některé termíny užívané v době pandemie typické také to, že dochází k zohledňování jejich působení na psychiku člověka. Snaha eliminovat nežádoucí vliv termínu se projevuje návrhy na používání jiných, vhodnějších označení pro pojem, který představuje. Všechny tyto uvedené body jsou příkladem některých možných nedokonalostí, se kterými se lze napříč termíny v pandemické době setkat.

2.2 Metoda analýzy

Termíny analyzované v této části byly vybrány metodou ruční excerpce z různých relevantních zdrojů. Oproti metodám automatického vyhledávání klíčových slov byl tento manuální způsob výběru zvolen vzhledem k tomu, že pro účely pojmové analýzy bylo nutné nalézt kromě samotných termínů také pojmové informace, které tvoří jejich definici. Takovéto zkoumání pojmů zároveň umožňuje zaznamenat případný vývoj termínů v čase, což se z hlediska neustále se vyvíjející pandemické situace dá mimo jiné považovat za zajímavý vhled do zákonitostí jazyka a lidského myšlení.

V úvodu práce již bylo zmíněno, že se o poskytování spolehlivých a aktuálních informací o covidu-19 zasluhují zejména mezinárodní organizace a vládní úřady na svých webových stránkách. Anglické termíny byly z tohoto důvodu vybrány právě z těchto zdrojů. Jedná se zejména o Světovou zdravotnickou organizaci (WHO), Střediska pro kontrolu a prevenci nemocí (CDC), Evropské středisko pro prevenci a kontrolu nemocí (ECDC) a další. Mezi zdroje českých termínů patří zejména Národní zdravotnický informační portál (NZIP), Ministerstvo vnitra České republiky (MVČR) a jeho terminologický slovník pojmů z oblasti krizového řízení, ochrany obyvatelstva, environmentální

bezpečnosti a plánování obrany státu a Ministerstvo zdravotnictví České republiky (MZČR). Kompletní seznam zdrojů použitých k výběru termínů pro analýzu je uveden v příloze společně s glosáři.

Do vlastní analýzy byly zvoleny termíny, které se v určitých časech v průběhu pandemického období jeví jako významné, byly hojně zmiňované v médiích a lidé se s nimi proto mohli pravidelně setkávat. Jedná se o takové termíny, které běžná veřejnost dříve nemusela znát a mohla mít problém jim porozumět vzhledem k tomu, že se buď začaly používat nově, nebo s nimi předtím nebylo nutné veřejnost v takovém rozsahu seznamovat. Pro co nejlepší informovanost a tím i ochranu před nákazou je však vhodné si v neznámých pojmech udělat pořádek. Z pohledu překladatele pak může být zajímavý případný rozdíl v používání určitých termínů v angličtině a v češtině a nalezení jejich překladových protějšků v obou jazykových směrech. V analýze se proto spolu s termíny z anglického prostředí objevuje také pár termínů z české reality.

2.3 Analýza vybraných termínů

Pro lepší přehlednost a logické uspořádání byly analyzované termíny rozděleny do dvou tematických skupin. První skupina obsahuje termíny z oblastí spadajících pod lékařství, druhou skupinu tvoří termíny více administrativní povahy. Pro zjednodušení jsou zde termíny nazvány jako lékařské a administrativní. V rámci těchto skupin jsou dále termíny uvedeny v abecedním řazení.

2.3.1 Lékařské termíny

2.3.1.1 *Case fatality rate*

Tento epidemiologický pojem, známý také jako *case fatality ratio (CFR)* nebo *lethality rate*, je často sledovaným ukazatelem vývoje a nebezpečnosti současné pandemie. WHO (2020h) definuje *CFR* jako poměr počtu jedinců onemocnělých chorobou, kteří na tuto chorobu zemřou, k celkovému počtu onemocnělých. Posuzuje se tak podle něj závažnost choroby. Pro jeho výpočet uvádí vzorec:

$$\text{Case Fatality ratio (CFR, in\%)} = \frac{\text{Number of deaths from disease}}{\text{Number of confirmed cases of disease}} \times 100$$

Obr. 1: Vzorec pro výpočet CFR (WHO 2020i)

CDC uvádí, že v případě *case fatality rate* nejde o míru výskytu, ale o poměr, a proto někteří epidemiologové preferují přesnější termín *case fatality ratio* (CDC 2012a). U epidemiologických ukazatelů se totiž rozlišují pojmy *ratio* a *rate*. Ratio „je relativní rozsah dvou veličin nebo srovnání jakýchkoli dvou hodnot“. Pokud jde specificky o poměr části k jejímu celku, nazývá se v angličtině *proportion*. Anglické *rate* označuje „míru frekvence, se kterou se událost vyskytuje v určité populaci za určitý čas“ (CDC 2012b).

„Ratio“ odpovídá českému slovu *poměr*, výraz „proportion“ v češtině můžeme označit jako *podíl*. Výrazu „rate“ odpovídá slovo *míra*. Výjimečně se proto můžeme po vzoru angličtiny v češtině setkat s označením *míra smrtnosti* nebo *poměr smrtnosti*.

Českým protějškem tohoto termínu je však čistě *smrtnost*. Göpfertová et al. (2006, s. 32) definuje smrtnost následovně:

Smrtnost (letalita) – Poměr počtu zemřelých na dané onemocnění k celkovému počtu onemocnělých touto chorobou. Vyjadřuje se v procentech.

Smrtnost se často plete s termínem *úmrtnost* (anglicky *mortality rate*). Úmrtnost je definována takto (Göpfertová a Šmerhovský (2015, s. 78):

Úmrtnost (mortalita) – Ukazatel vyjadřující počet úmrtí na dané onemocnění ve vztahu k počtu osob daného populačního celku a času.

Národní zdravotnický informační portál pro přehlednost informuje, že onemocnění „může mít nízkou mortalitu, ale vysokou letalitu (protože se vyskytuje vzácně, ale většina pacientů na něj zemře), nebo naopak vysokou mortalitu při nižší letalitě (na nemoc sice umírá jen zlomek pacientů, ale nemoc je v populaci velmi rozšířená)“ (NZIP 2021c).

2.3.1.2 *Drug repurposing, off-label use*

Tento pojem, skrývající se rovněž pod termínem *drug repositioning*, bývá méně často označován také jako *drug reprofiling*, *drug re-tasking*, *drug redirection*, *drug rediscovery* nebo *therapeutic switching*. Jedná se o postup, kdy je identifikován nový způsob využití již existujících léčivých přípravků mimo jejich dosavadní indikace, tedy k jinému účelu, než ke kterému byly původně určeny. Může se týkat léčiv schválených, experimentálních, které ještě neprošly všemi fázemi testování pro daný účel nebo i těch, které se v původní indikaci ukázaly jako neefektivní (Pushpakom et al. 2019; Rudrapal et al. 2020).

Běžný proces vývoje léků vyžaduje spoustu času, navíc je pracný, nákladný a velmi rizikový. Strategie *drug repurposing* nabízí mnohé výhody. Jednou z těch zásadních je nižší riziko, protože léčivo již úspěšně prošlo prvními fázemi testování a alespoň z hlediska bezpečnosti tak existuje menší pravděpodobnost, že selže v některé z fází následujících. Dalšími výhodami jsou zkrácení doby vývoje léku a menší náklady (Pushpakom et al. 2019). Za současného boje s pandemií covidu-19 má tento postup velký význam, jelikož zde figuruje nutnost uspíšit nalézání prostředků k léčbě tohoto onemocnění.

V souvislosti s touto strategií se lze setkat s termínem *off-label use*, který podle amerického Úřadu pro kontrolu potravin a léčiv (FDA) označuje neschválený způsob použití schváleného léčivého přípravku. Zahrnuje použití přípravku pro léčbu jiné nemoci, než pro kterou je určen, podání léku jiným než schváleným způsobem, nebo jeho podání v jiném množství. U takového použití nemůže FDA zaručit, že bude přípravek zcela bezpečný a efektivní (FDA 2018).

NZIP uvádí, že „ošetřující lékař za určitých podmínek může při poskytování zdravotních služeb použít registrovaný léčivý přípravek způsobem, který není v souladu se souhrnem údajů o přípravku (jde o tzv. „off-label použití, jinak off-label use“).“ Týká se použití přípravku v jiných než registrovaných indikacích, v jiných dávkách, jiným způsobem podání nebo pro jinou věkovou kategorii pacientů (NZIP 2021d).

Rádl (2013) se ve svém článku o vývoji moderních léčiv pokouší osvětlit právě tyto pojmy, *drug repurposing* a „off-label“ používání léků. Uvádí, že

k označení způsobu použití léku mimo schválené pokyny se česky také běžně používá výraz *off-label*. K prvnímu pojmu dodává: „Pro tento jev se ještě ani v angličtině neustálilo pojmenování a z řady názvů se nejčastěji používá termín Drug Repurposing/Repositioning (DR).“ Sám jej označuje jako „*použití známého léčiva v nové indikaci*“ (Rádl 2013). V češtině se na pojem odkazuje nejčastěji prostřednictvím anglického názvu, který je dovysvětlen.

2.3.1.3 Herd immunity, promoření

Hojně diskutovaným a poměrně kontroverzním tématem v rámci pandemie covidu-19 se stal pojem *herd immunity*. CDC ho označuje také názvem *community immunity* a definuje jej jako „situaci, kdy je dostatečná část populace (skrze očkování nebo předchozí prodělání nemoci) imunní vůči infekční chorobě a přenos ze člověka na člověka je tak nepravděpodobný“ (CDC 2020a). WHO u daného pojmu zmiňuje alternativní název *population immunity* a dodává, že v případě covidu-19 se přiklání k dosažení této imunity pomocí očkování, a nikoli přes volné šíření nemoci populací, protože by to vedlo ke zbytečným nákazám a úmrtím (WHO 2020j).

Dalším názvem, který na svých stránkách zmiňuje Vaccine Knowledge Project, provozovaný výzkumníky Oxfordské univerzity za účelem sdílení spolehlivých informací o očkování a infekčních chorobách, je *herd protection*. Tento termín klade důraz na skutečnost, že zajišťuje důležitou ochranu obzvláště zranitelných osob, jimiž jsou novorozenci, senioři a ti, kteří například kvůli vrozené imunodeficienci či z jiných důvodů nemohou očkování podstoupit (VKP 2019).

V češtině se tento pojem odborně nazývá *kolektivní imunita*, nicméně se používá i výraz *státní imunita* jakožto doslovný překlad anglického názvu. Státní zdravotní ústav uvádí, že kolektivní imunita „je stav aktivní imunity v populaci získané aktivně (po onemocnění nebo po očkování), kdy si organismus sám protilátky vytváří, nebo pasivně (...), kdy se do těla dostávají již hotové protilátky, jejichž životnost je však relativně krátkodobá“ (SZÚ 2021a).

Poněkud problematičtým se pak v souvislosti s kolektivní imunitou ukázalo pojmenování jedné ze strategií pro vypořádání se s koronavirem, když se nově objevilo v médiích – jedná se o slovo *promoření*. Tento výraz ve společnosti vyvolával velmi negativní konotace, byť se v epidemiologii jedná o zavedený termín, a to minimálně v podobě slova *promořenost*. Göpfertová a Šmerhovsky (2015) uvádějí následující definici promořenosti:

Promořenost – Procentuálně vyjádřený poměr počtu imunních jedinců, kteří získali aktivní imunitu přirozeným způsobem, ke všem jedincům dané populace.

U tohoto hesla na rozdíl od naprosté většiny ostatních pojmů ve slovníku není uveden jeho anglický ekvivalent. V anglickém jazyce podle všeho obdobně stručný termín neexistuje a pojem je případně nutné vyjádřit za pomoci delšího vysvětlení.

V několika internetových textech se jako synonymum pro promořenost objevuje *prevalence*.⁶ Pokud není blíže specifikována, většinou se jí myslí tzv. bodová prevalence, kterou Porta (2008, s. 192) definuje takto:

Bodová prevalence – Podíl jedinců, kteří k určitému časovému okamžiku mají dané onemocnění nebo vlastnost.

Podle těchto definic se tyto dva pojmy samy o sobě za synonyma považovat nedají, nicméně se domnívám, že by se prevalence dala použít při vytváření anglického překladového ekvivalentu promořenosti. Navrhuji tímto možnost překládat promořenost jako „*prevalence of antibodies from natural infections*“.

Vlastní promořování populace pak mělo ve své podstatě znamenat řízené vystavování obyvatelstva viru za účelem prodělání nemoci a získání kolektivní imunity. Mezi odborníky se vzápětí objevil návrh na mírnější označení pojmu, čímž byla „*přirozená imunizace populace*“ (Vaničková, iDNES 2020). Jiným názvem pro tuto strategii by také mohlo být například „*budování přirozené*

---

⁶ Např.: SZÚ, 2017. *Čtvrtina klišťat z pražských lesoparků je infikována borreliemi* [online]. 5.10. [cit. 8.08.2021]. Dostupné z: <http://www.szu.cz/tema/prevence/ctvrtina-klistat-z-prazskych-lesoparku-je-infikovana>

kolektivní imunity“, jak uvádí Michl (2020) ve svém článku na serveru agentury Focus Agency zamýšlejícím se nad „marketingovým“ působením některých koronavirových termínů. Tato pojmenování působí lépe, protože mezi lidmi nevyvolávají zbytečný strach.

Vzhledem k velké pozornosti, která se promoření jakožto pojmu dostala, se nabízí otázka, jak tento přístup k pandemii vyjádřit v angličtině. V odborných článcích se v daném kontextu objevují spojení, jako jsou „*achieving herd immunity through infection*“ (Desaiová a Majumderová 2020) nebo „*reaching herd immunity through natural infection*“ (Fontanet a Cauchemez 2020). Ve velké míře se dále vyskytuje zejména spojení „*natural herd immunity*“, které může být doplněno o podstatné jméno *strategy* nebo také *approach*, příkladem je článek od Dowdové, Blocka, Jonesové a Millsové (2020).

Některé z analyzovaných pojmů se dá považovat za zajímavé i z hlediska kolokací, které tvoří. Herd immunity se v angličtině pojí zejména se slovesy *achieve* a *reach*, případně také *develop* nebo *establish*. Kolektivní imunitu můžeme česky *budovat*, *získat*, *vytvořit*, *vybudovat* nebo jí *dosáhnout*. Další možné kolokace jsou obsaženy v kolokačním glosáři, který je jednou z příloh práce.

2.3.1.4 Long COVID

Po prodělání onemocnění covid-19 se někteří jedinci mohou potýkat s přetrvávajícími příznaky nemoci. WHO uvádí, že tento stav může trvat týdny až měsíce po zotavení z akutní fáze onemocnění a označuje se jako tzv. *post COVID condition*, přičemž se užívají i jiné názvy (WHO 2021a).⁷ Podle CDC spadá pod *post-COVID conditions* celá řada zdravotních obtíží, které se mohou projevit po více než čtyřech týdnech od nakažení virem způsobujícím covid-19. Odborníci se snaží o těchto zdravotních následcích spojených s covidem-19 zjistit více (CDC 2021a).

---

⁷ Další názvy: *long COVID*, *long haul COVID*, *chronic COVID syndrome*, *late sequelae of COVID-19*, *long-term COVID-19*, *post COVID syndrome*, *post-acute COVID-19*, *post-acute sequelae of SARS-CoV-2 infection*.

CDC rozlišuje několik typů následků. Jedním z nich je tzv. *long COVID*.⁸ Potkat může každého, kdo prodělal covid-19, a to i v případě, že měl průběh nemoci mírný nebo zcela bez příznaků. Lidé s long covidem zažívají různé kombinace příznaků, mezi něž patří únava, problémy se soustředěním, bolest hlavy, ztráta chuti a čichu, závrať, bušení srdce, bolest hrudníku, potíže s dýcháním, kašel, bolest svalů a kloubů, deprese nebo úzkosti, a horečka (CDC 2021a).

Britský úřad National Institute for Health and Care Excellence (NICE) vydal ohledně dlouhodobých následků covidu-19 pokyny obsahující informace o péči o ty, kteří mají během infekce nebo po ní příznaky, jež trvají déle než čtyři týdny a nejsou vysvětlitelné jinou příčinou. Pro účely jejich efektivní diagnózy a léčby pracují se třemi fázemi, které následují po infekci:

- akutní covid-19 – příznaky v časovém rozpětí do 4 týdnů od infekce
- probíhající covid-19 – příznaky v časovém rozpětí od 4 týdnů do 12 týdnů
- post-covidový syndrom – příznaky přetrvávající déle než 12 týdnů⁹

Vedle těchto definic stojí právě pojem *long COVID*, který označuje příznaky přetrvávající po akutní fázi v časovém rozpětí od 4 týdnů po více než 12 týdnů. Zahrnuje tak fáze probíhajícího covidu-19 i postcovidového syndromu (NICE 2020).

Součástí dokumentu NICE je také zdůvodnění použitých termínů. Poukazuje mimo jiné na to, že název long covid je napříč texty používán různě, nebo že se používají i jiné výrazy, například *post-acute COVID-19* (3 až 12 týdnů) a *chronic COVID-19* (více než 12 týdnů). Terminologie tak byla nesjednocená a existovala potřeba vytvořit jasné definice. Protože nelze určit, jak dlouho budou příznaky přetrvávat, shodují se autoři na tom, že není vhodné používat slova jako „chronický“ či „perzistentní“ (NICE 2020).

---

⁸ Mezi ostatní následky patří postižení orgánů, multisystémový zánětlivý syndrom, autoimunitní onemocnění nebo následky spojené s léčbou a hospitalizací (př. PTSD).

⁹ V originále se fáze nazývají acute COVID-19, ongoing symptomatic COVID-19 a post-COVID-19 syndrome.

Česká pneumologická a ftizeologická společnost České lékařské společnosti J. E. Purkyně publikovala poziční dokument o *post-covid syndromu*, který definuje podle pokynů NICE. Uvádí, že termín *post-covid*, který v dokumentu používá, „může být nahrazen pojmem *chronický covid*“. Dále zmiňuje, že *post-covid syndrom* může být v některých případech „asymptomatický, pouze s vyjádřenými patologickými nálezy v rámci provedených vyšetření. Tato forma *de facto* nezapadá do pojmenování *syndrom*, avšak pro jednoduchost *post-covid syndromu* ji pod tímto označením lékaři ve většině zemí používají“ (Kopecký, Skála, Neumannová a Koblížek 2021).

V češtině se v médiích objevují nejčastěji spojení *long covid*, *dlouhý covid*, *postcovidový syndrom*, nebo *dlouhodobé následky covidu-19*. Evidentně pro tento pojem zatím neexistuje ustálený název. Z výše uvedených poznatků se nicméně domnívám, že je pravděpodobné, že pro účely zachování jednotnosti, odbornosti a jednoduchosti se bude v tomto ohledu dále mluvit zejména o *postcovidovém syndromu*.

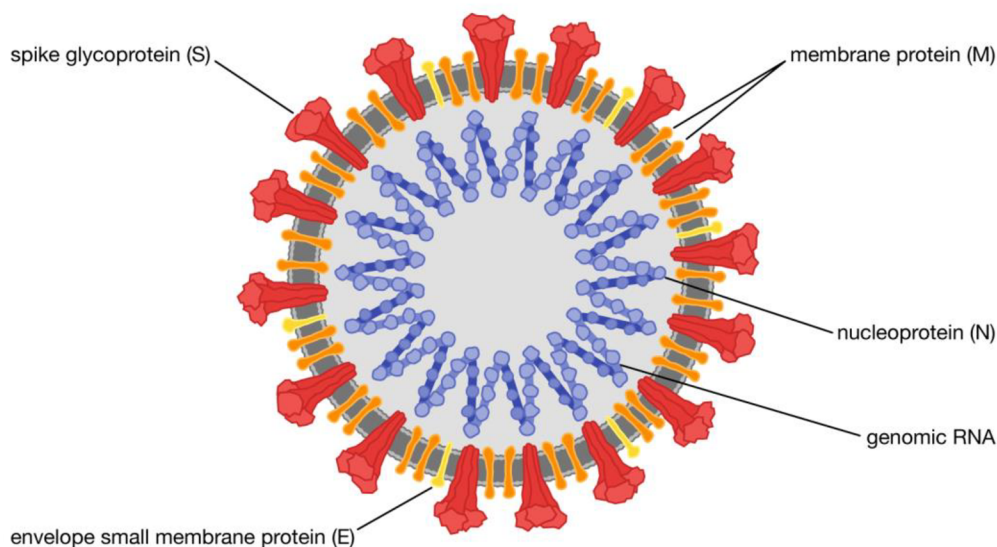
2.3.1.5 Spike protein

Další pojem, tentokrát z oblasti virologie, hraje klíčovou roli v procesu virové infekce. Běžně se v českých textech vyskytuje ve formě anglického názvu. NZIP uvádí: „*Spike protein* neboli *S protein* je charakteristický protein vyskytující se na povrchu viru SARS-CoV-2. Tento protein si v roce 2020 vydobyl zvláštní pozornost, neboť proti němu jsou namířeny moderní mRNA vakcíny“ (NZIP 2021e). MZČR nabízí i jistý překlad pojmu – uvádí, že aby mohl virus vstupovat do buněk organismu, potřebuje k tomu „*spike (hrotový) protein*“ (MZČR 2021a).

Ve svém webovém článku Pazdera (2020) poukazuje na skutečnost, že vzhled *spike proteinu* příliš nekorresponduje s jeho názvem. Anglický název podle něj v překladu znamená „*protein špičky, nebo protein tvořící hrot*“. V tomto případě se však paradoxně o žádnou špičku, hrot ani trn nejedná, naopak má protein na svém konci trčícím do prostoru něco jako „*bambuli*“ (Pazdera 2020).

Severe acute respiratory syndrome coronavirus 2 (SARS-CoV-2)

© Encyclopædia Britannica, Inc.

Obr. 2: Grafický model virové částice SARS-CoV-2
(Encyclopædia Britannica, Inc./Patrick O'Neill Riley)

Je možné se setkat s různými způsoby popisu spike proteinu v češtině. V internetovém zpravodajství se objevují slova výstupek¹⁰, výběžek¹¹, osten¹², hrot¹³ či dokonce bodlinka¹⁴. Na stránkách Státního ústavu pro kontrolu léčiv je spike protein popsán jako protein, „který tvoří výběžek na povrchu koronaviru“

¹⁰ Novinky.cz, 2020. *Zmutovaný vir se šíří i v Česku. Hrozbou není* [online]. 21.12. [cit. 4.7.2021]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/domaci/clanek/zmutovany-vir-se-siri-i-v-cesku-hrozbou-neni-40345811>

¹¹ Lidovky.cz, 2021. *Cesta k moderním vakcínám. Covid-19 urychlil vědecký pokrok* [online]. 16.2. [cit. 4.7.2021]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/relax/zdravi/cesta-k-modernim-vakcinam-covid-19-urychlil-vedecky-pokrok.A210215_082903_In-zdravi_ape

¹² ČT24, 2020. *Poslechněte si koronavirus. Vědci ho převedli na hudbu, pomůže to analýze* [online]. 6.4. [cit. 4.7.2021]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/veda/3072358-poslechnete-si-koronavirus-vedci-ho-prevedli-na-hudbu-pomuze-analyze>

¹³ Novinky.cz, 2020. *Londýnem se šíří nová mutace koronaviru* [online]. 17.12. [cit. 4.7.2021]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/koronavirus/clanek/londynem-se-siri-nova-mutace-koronaviru-40345525>

¹⁴ iROZHLAS, 2021. *Buňka čte vakcínu jako kuchařku. Naučíme vás to také* [online]. 1.5. [cit. 4.7.2021]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zivotni-styl/zdravi/vakcina-proti-covidu-koronavirus-mrna-moderna-pfizer-biontech-bunky-dna_2105010700_jgr

(SÚKL 2021). Kromě „spike proteinu“ a ojediněle „výběžku“ nepoužívá SÚKL pro daný útvar žádné jiné označení. Dále pak autoři článku v populárně vědeckém přírodovědném časopise Živa popisují útvary proteinu jako „paličkovité výběžky“ (Sojka a Dvořák 2020). Na základě těchto faktorů se tedy „výběžek“ jeví jako ta nej přijatelnější ze zmíněných českých variant pro popis spike proteinu.

2.3.1.6 Virus variant

U virů je všeobecně známo, že se neustále mění, a virus SARS-CoV-2 není výjimkou. S každou replikací viru přichází možnost, že dojde ke drobné změně v jeho genomu. Mnoho z těchto změn nemá na vlastnosti viru žádný efekt, ale existují i takové, které mohou chování viru ovlivnit. Jelikož se viry množí velmi rychle, znamená to, že se mohou také poměrně rychle měnit (COVID-19 Genomics UK Consortium 2021). Pojem *variant*, někdy také *genetic variant* nebo *virus variant* u virů označuje takový virus, u kterého došlo k jedné či vícero mutacím, jež ho odlišují od ostatních cirkulujících variant viru. Různé varianty mohou mít různé vlastnosti a některé se proto například šíří snadněji, než jiné (FDA 2021).

V angličtině někdy dochází k zaměňování slov „mutation“ a „variant“, nicméně tyto termíny označují dva různé pojmy. *Mutation* je označením pro jednotlivou změnu v genetické sekvenci viru, která vzniká při vytváření jeho kopie, tedy při prepisování genetického kódu. Naproti tomu *variant* označuje celou tuto genetickou informaci (genom viru), která může obsahovat jednu nebo více mutací (COVID-19 Genomics UK Consortium 2021).

V českých médiích lze zaznamenat zprávy o nových *variantách* viru, které jsou zároveň často označovány jako *mutace*, zejména pak ve spojení britská, indická, brazilská nebo africká mutace podle čtyř zatím nejvíce obávaných variant koronaviru. Nicméně ani v českém prostředí by se mutace a varianta neměly považovat za synonyma, stejně jako v angličtině totiž označují dva různé pojmy. Jako příklad může sloužit dokument Státního zdravotního ústavu o základních informacích o koronaviru, ve kterém jsou tyto pojmy odlišeny. Uvádí se v něm, že „viru, včetně koronaviru, se neustále mění, dochází u nich k častým mutacím, tedy chybám, které vznikají během replikace viru. Lze proto očekávat, že se v průběhu

času objeví další nové varianty viru, jejichž genom obsahuje právě jednu konkrétní sadu mutací“. Mutaci v tomto případě definuje jako změnu či ztrátu aminokyseliny v bílkovinném řetězci (SZÚ 2021b, s. 4).

Správně by se tedy mělo mluvit o nových *variantách* viru, nikoli o mutacích, protože o jednotlivé mutace (změny v kódu) ani tak nejde, ale pokud se sejde výhodná kombinace mutací, může dojít ke vzniku nové (např. nakažlivější, nebezpečnější a tím více zajímavé) varianty.

2.3.2 Administrativní termíny

2.3.2.1 Cluster, outbreak

Při sledování informací o vývoji pandemie se lidé mohou setkávat s termíny *cluster* a *outbreak*, které jsou často definovány různě podle konkrétní instituce a situace. Porta (2008, s. 42) uvádí v epidemiologickém slovníku následující definici pojmu *cluster*:

Cluster – Shluk relativně neobvyklých jevů či onemocnění v prostoru a čase, u jejichž množství se předpokládá, že je mnohem větší, než by se mohlo očekávat.

Pojem *outbreak* definuje slovník takto (Porta 2008, s. 176):

Outbreak – Epidemie omezená na lokálně zvýšený výskyt nemoci, např. ve vesnici, městě nebo uzavřené instituci.

Portál britské vlády (GOV.UK 2020) poskytuje v souvislosti s covidem-19 pro zachování konzistence celostátně dohodnuté epidemiologické definice pojmů *cluster* a *outbreak* v konkrétních prostředích. V neobytných lokacích, jako jsou například pracoviště, školy nebo restaurace, je *cluster* stanoven takto: „Nejméně dva testem potvrzené případy covidu-19 mezi osobami spojenými s určitým neobytným prostředím, u nichž se doba nástupu nemoci ocitá v časovém rozmezí 14 dnů.“ V závorce je dodáno, že to platí v případě, kdy nejsou dostupné podrobné informace o typu kontaktu mezi případy. Pojem *outbreak* je definován v podstatě stejně, liší se však tím, že v jeho případě jsou známy další informace a splňuje tak tato kritéria:

- je identifikována přímá expozice mezi nejméně dvěma testem potvrzenými případy v daném prostředí (např. kontakt tváří v tvář ve vzdálenosti do 1 metru, nebo více než 15 minut ve vzdálenosti do 2 metrů) během infekčního období jednoho z případů,
- není identifikován lokální přenos – chybí alternativní zdroj infekce mimo prostředí původně identifikovaných případů.

Existuje mnoho způsobů, jakými se mohou pojmy *cluster* a *outbreak* používat. Například WHO ve svých doporučeních ohledně vyšetřování alimentárních nemocí čili nemocí z potravin poznamenává, že epidemiologové mohou pojmy „cluster“, „outbreak“ i „epidemic“ zaměňovat. V kontextu nemocí z potravin je pak *cluster* obvykle používán pro skupinu případů spojenou místem nebo časem, u které není identifikován společný zdroj, zatímco *outbreak* označuje dva a více případů, které vzešly ze stejného zdroje (WHO 2008). Podle CDC označuje pojem *epidemic* „často náhlý nárůst počtu případů onemocnění, který převyšuje obvykle očekávané hodnoty v populaci na daném místě“, přičemž *outbreak* má definici stejnou, ale užívá se v rámci úžeji vymezené oblasti (CDC 2012c).

V češtině se můžeme ve zprávách o covidu-19 setkat se slovem *klastr*, které však nemá žádnou dohledatelnou epidemiologickou definici. Není nikde psáno, co přesně se jím myslí, ale dalo by se říct, že se používá jako mezistupeň mezi sporadickým výskytem nákazy a lokální epidemií, alespoň podle Ministerstva zdravotnictví ČR a jeho dokumentu o stupních pohotovosti v oblasti ochrany veřejného zdraví (2020a). Co se týče slova *outbreak*, jeho českým překladovým protějškem by podle výše uvedených definic mohlo být *lokální ohnisko*, případně *lokální epidemie*. Göpfertová a Šmerhovský (2015, s. 53) definují ohnisko tímto způsobem:

Ohnisko nákazy – Lokalita, ve které se uskutečňuje proces šíření nákazy. Jeho součástí je anebo byl zdroj (zdroje) nákazy, dále dosud zdraví jedinci, kteří mohli být ve styku se zdrojem nákazy anebo exponování kontaminovanému vehikulu, a také všechny součásti zevního prostředí této lokality.

Jako anglický protějšek však k tomuto pojmu uvádějí „focus of infection“. Oba tyto pojmy poukazují pouze na přítomnost epidemiologických faktorů nutných pro přenos infekce v dané lokalitě (Porta 2008, s. 96).

Epidemii definují následovně (Göpfertová a Šmerhovský 2015, s. 24):

Epidemie (epidemický výskyt) – Výskyt onemocnění, který výrazně převyšuje obvykle očekávané hodnoty incidence tohoto onemocnění v daném místě a čase.

Pokud tedy chápeme *outbreak* ve smyslu určitého náhlého nárůstu počtu případů na úzce vymezeném území, je možné jej do češtiny přeložit jako *lokální epidemie*. Tak je ostatně uvedeno i na webu Ministerstva vnitra České republiky (MVČR, 2021). Ministerstvo roku 2016 schválilo také terminologický slovník pojmů z oblasti krizového řízení, ochrany obyvatelstva, environmentální bezpečnosti a plánování obrany státu, ve kterém se jako protějšek k „outbreaks“ objevuje *vypuknutí epidemie* (MVČR 2016).

2.3.2.2 *Face mask*

Významnou součástí každodenního života lidí po celém světě se během pandemie staly roušky a respirátory, kterým se však říká různými způsoby.

Evropské středisko pro prevenci a kontrolu nemocí definuje *face mask* jako „společný název pro jakýkoli prostředek, který je nošen přes ústa a nos za účelem zabránit inhalaci škodlivých látek, jako jsou třeba infekční respirační kapénky, nebo uvolnění infekčních respiračních kapének vzniklých při dýchání, mluvení, kašláním nebo kýcháním do prostředí“. Jedním typem těchto prostředků jsou *non-medical face masks* (také nazývané *community masks*), které „zahrnují různé formy vlastnoručně vyrobených a komerčních roušek včetně znovupoužitelných pokrývek obličeje z látky, jiných textilií či z jednorázových materiálů, jako je například papír. Nejsou standardizovány a nejsou určeny pro zdravotnická zařízení a zdravotníky.“ Dalším typem jsou *medical face masks* (známé také jako *surgical masks* nebo *procedure masks*). Jedná se o „jednorázový zdravotnický prostředek užívaný zdravotníky k ochraně úst a nosu před respiračními kapenkami, a také k zabránění přenosu respiračních kapének osob, které jej nosí“.

Třetím typem prostředků je *respirator*, někdy uváděn pod názvem *filtering face piece (FFP) mask* nebo *filtering half mask*, což je „prostředek určen k ochraně nositele před vzdušnými kontaminanty (například před vdechnutím prachu nebo infekčních částic)“ (ECDC 2021).

WHO ve svém doporučení k používání roušek v souvislosti s onemocněním covid-19 rozlišuje mezi *medical masks* a *non-medical masks (fabric masks)* (WHO 2020k). Česká verze dokumentu je označuje jako lékařské roušky a nelékařské roušky (látkové roušky). Lékařské roušky „by měly být certifikovány v souladu s mezinárodními nebo vnitrostátními normami“, mají tvar obdélníku a jsou tvořeny ze tří nebo čtyř vrstev. Nelékařské roušky „jsou roušky vyráběné z různých tkaných a netkaných látek, jako je polypropylen“ a neexistuje u nich jednotný vzhled, vrstvení, materiál ani tvar (WHO 2020l).

Dalším z prostředků, který se občas používá v rámci ochrany proti viru, je *face shield*, tedy ochranný obličejový štít, který CDC ovšem nedoporučuje nosit jako náhradu za „*masks*“, mezi které řadí látkové roušky, lékařské roušky, roušky s výdechovým ventilem (které se však nedoporučují užívat k ochraně proti viru), průhledné roušky (např. pro neslyšící) a respirátory typu N95 (americký ekvivalent k evropské třídě ochrany FFP2) (CDC 2021b). Podle těchto zjištění označuje spojení *face mask* nebo pouze *mask* nejen různé druhy roušek, ale také respirátory.

Britský vládní web pracuje s pojmem *face covering*, což je pokrývka úst a nosu, například látková či jednorázová rouška nebo šátek. Naproti tomu staví chirurgické roušky a respirátory, které spadají do tzv. *personal protective equipment (PPE)* a používají se ve zdravotnictví a průmyslu. Dodává, že obličejový štít (*face visor* nebo *shield*) může být k *face covering* nošen navíc, ne však namísto něj (GOV.UK 2021). Úřad Health and Safety Executive dodává, že chirurgické roušky jsou na rozdíl od *face coverings* vyrobeny dle uznávaných standardů (HSE 2021).

Ministerstvo průmyslu a obchodu (MPO) v dokumentu o regulacích obličejových masek uvádí, že „obličejové masky a další ochranné pomůcky mohou být kvalifikovány jako *osobní ochranné prostředky*, jako *zdravotnické*

prostředky nebo jako obojí současně, a to vždy v závislosti na určeném účelu použití, který jim přidělil výrobce.“ Do první skupiny se řadí obličejové masky označované jako *filtrační polomasky* nebo *respirátory*, jejichž účelem je ochrana nositele a mohou, avšak nemusí být opatřeny výdechovým ventilem. Druhá skupina zahrnuje *zdravotnické obličejové masky*, které jsou často „v rozporu se standardizovanou terminologií nesprávně označovány jako *roušky*¹⁵ nebo *ústenky*¹⁶“, a jsou primárně určeny k ochraně okolí uživatele. Do třetí skupiny se pak řadí obličejové masky označované jako *respirátory* (vždy bez výdechového ventilu), pokud jsou určeny jak k ochraně uživatele, tak jeho okolí. Tyto výrobky jsou díky obousměrné ochraně nejvhodnější pro použití „v první linii boje s pandemií onemocnění COVID-19.“ Dále se lze také dočíst o tzv. *komunitních rouškách* neboli *obličejových rouškách pro veřejnost* (MPO 2021, s. 3, 6).

Ministerstvo zdravotnictví na svém webu uvádí, že „*ochranou nosu a úst* je myšlen respirátor, rouška, ústenka, šátek či jiné prostředky, které brání šíření kapének.“ (MZČR 2020b).

Z těchto poznatků je možné vyvodit, že označení *face mask* zahrnuje různé druhy roušek a respirátorů. Jeho českým ekvivalentem je tudíž *ochranný prostředek dýchacích cest* (úst a nosu), který používá například web Covid portál MVČR (2021). Pojmy *non-medical face masks*, *community masks* nebo *face coverings* pak zahrnují ty ochranné prostředky, pro které je zásadní to, že nejsou standardizovány a nosí je široká veřejnost, lze k nim proto přiřadit protějšky *komunitní roušky* nebo *obličejové masky pro veřejnost*. Naproti tomu *medical face masks*, *surgical masks* nebo *procedural masks*, které jsou standardizované a užívané ve zdravotnictví, se v češtině správně nazývají *zdravotnické obličejové masky*, ačkoli se používají i názvy *zdravotnické/chirurgické roušky* či *ústenky*.

---

¹⁵ „Chirurgickou rouškou (anglicky *surgical drape*) se podle normy ČSN EN 13795-1 rozumí plochý textilní výrobek, pokrývající pacienta (s výjimkou operovaného místa) za účelem prevence před přenosem infekčního agens“ (MPO 2021).

¹⁶ „Ústenkou (anglicky *mouthpiece assembly*) se ve smyslu normy ČSN EN 134 rozumí zařízení, kterým se dýchatelný vzduch (buď filtrovaný nebo z uzavřeného okruhu) přivádí přímo do ústní dutiny uživatele osobního ochranného prostředku“ (MPO 2021).

2.3.2.3 *Isolation, quarantine*

Mezi slova, se kterými společnost během pandemie pravidelně přichází do styku, patří bezesporu *izolace* a *karanténa*. Ačkoli se může zdát, že jsou tato slova zaměnitelná, existuje mezi nimi rozdíl. Tyto pojmy jsou definovány v rámci zákona č. 258/2000 Sb. o ochraně veřejného zdraví:

„Izolací se rozumí oddělení fyzické osoby, která onemocněla infekční nemocí nebo jeví příznaky tohoto onemocnění, od ostatních fyzických osob. Podmínky izolace musí s ohledem na charakter přenosu infekce zabránit jejímu přenosu na jiné fyzické osoby, které by mohly infekční onemocnění dále šířit.“

„Karanténou se rozumí oddělení zdravé fyzické osoby, která byla během inkubační doby ve styku s infekčním onemocněním nebo pobývala v ohnisku nákazy (dále jen "fyzická osoba podezřelá z nákazy"), od ostatních fyzických osob a lékařské vyšetřování takové fyzické osoby s cílem zabránit přenosu infekčního onemocnění v období, kdy by se toto onemocnění mohlo šířit“ (Zákon č. 258/2000 Sb.)

Liší se tedy od sebe tak, že v izolaci jsou osoby již nakažené, zatímco v případě karantény jsou odděleny osoby, u nichž je na nákazu podezření.

Podle CDC se pod pojmem *isolation* skrývá oddělení nakažených osob od zdravých osob, pojem *quarantine* pak označuje oddělení a omezení pohybu osob, které přišly do styku s infekční nemocí, u kterých není zřejmé, zda se nakazily, nebo ne (CDC 2017). To znamená, že se tyto pojmy používají stejně jak v angličtině, tak v češtině.

Kromě nich se však objevuje také *self-isolation* a *self-quarantine*. V naprosté většině případů náležitě korespondují s pojmy uvedenými výše, nicméně například na portále kanadské vlády existuje dokument, ve kterém jsou pojmy *self-isolation* a *quarantine* myšleny jako synonyma pro karanténu a pojem *isolation* pak znamená izolaci (Government of Canada 2020). Tyto odchylky

mohou být pro veřejnost matoucí, proto je vhodné usilovat o jednotnost a tím i jednoznačnost používaných termínů.

Termíny *isolation* a *quarantine* se v kolokacích objevují zejména se slovy *enter, go into, put into, remain in, stay in, come out of, end* nebo *leave*. V češtině můžeme karanténu či izolaci *absolvovat, dodržet, podstoupit, ukončit, opustit, nastoupit* do ní, může nás do ní někdo *umístit, poslat, nařídít* nám ji, nebo se v ní lze například *nacházet*.

2.3.2.4 Krajská hygienická stanice

V České republice mají během epidemie koronaviru jistou roli krajské hygienické stanice (KHS), které spadají pod MZČR. Tyto správní úřady jsou příkladem české realie, která může pro překladatele představovat potíže.

Každý kraj má svou hygienickou stanici, celkem je jich tedy na území republiky čtrnáct. Na webu KHS Pardubického kraje se lze dočíst, že „krajské hygienické stanice mají jednotnou organizační strukturu, která v úseku odborných činností zahrnuje protiepidemický odbor, odbor hygieny obecné a komunální, hygieny dětí a mladistvých, hygieny práce a hygieny výživy a předmětů běžného užívání“ (KHS Pardubického kraje 2020a).

V rámci svého protiepidemického odboru dříve KHS rozhodovaly například o stupních pohotovosti v příslušných okresech (tzv. semafor), které byly pravidelně zveřejňované zejména jako upozornění občanů na měnící se epidemiologickou situaci (MZČR, 2020c, MZČR 2020d). Činnosti odboru zahrnují sledování epidemiologické situace v daném kraji, nařizování provedení náležitých protiepidemických opatření, provoz informačních epidemiologických systémů nebo také kontroly dodržování hygienických zásad zdravotnickými zařízeními (KHS Pardubického kraje 2020b).

Za orgán v anglicky mluvící zemi, který se blíží naší KHS, by se možná dal považovat novozélandský úřad Auckland Regional Public Health Service (ARPHS), který má na starost například ochranu obyvatel v regionu před infekčními chorobami a environmentálními riziky a podporu zdravého životního stylu (ARPHS 2021). V USA to mohou být takzvané *public health departments*,

kteřé v rámci daného města či státu zajišťují prevenci nemocí a úrazů, imunizaci a přístup ke zdravotně nezávadným potravinám, vodě a vzduchu, podporují zdravé návyky a řeší mimořádné situace spojené s ohrožením veřejného zdraví (Florida Department of Health 2021).

KHS Moravskoslezského kraje má jako jediná z hygienických stanic na svých webových stránkách dostupnou anglickou verzi, kde vystupuje pod názvem Regional Public Health Authority of Moravian-Silesian Region (KHS Moravskoslezského kraje 2021). Podle terminologického slovníku pojmů z oblasti krizového řízení, ochrany obyvatelstva, environmentální bezpečnosti a plánování obrany státu MVČR však *public health authority* označuje *orgán ochrany veřejného zdraví* (MVČR 2016). KHS těmito orgány sice jsou, ale jde o nadřazený pojem, které zahrnuje vícero možných subjektů (např. MZČR), což by v některých případech mohlo být matoucí.

Výše uvedený terminologický slovník obsahuje rovněž pojem „nařízení krajské hygienické stanice“, ke kterému uvádí anglický ekvivalent „regulation of the *regional hygiene station*“ (MVČR 2016). Právě tato varianta je použita například na stránkách Velvyslanectví USA v České republice v informacích pro občany USA cestující do ČR:

Foreigners entering the Czech Republic from a “red” zone country (including the United States) are required to contact a *regional hygiene station* according to their place of stay after entry, to undergo a PCR COVID-19 test and to submit the test result to the regional hygiene station within 72 hours from the entry, otherwise, a necessary self-quarantine measure of 14 days shall be ordered (Velvyslanectví USA v ČR 2020).

Informační systém pro implementaci práva EU (ISAP) disponuje databází závazných termínů, ve které se nachází termín *hygienická stanice*. Jako anglický protějšek uvádí název *Public Health Office* (ISAP, 2011). Tento název je použit také na anglické verzi webu MZČR, kde je uveden telefonický kontakt na jednotlivé KHS (MZČR 2021b).

Masarykova univerzita na anglické verzi svého webu uvádí kontakt na KHS Jihomoravského kraje pod názvem Regional Public Health Department in Brno (MUNI 2021), což se pro daný úřad také zdá být vhodným označením.

Anglických překladových protějšků ke krajské hygienické stanici se tedy nabízí vícero. Nejblíže původnímu českému názvu je varianta *regional hygiene station* z terminologického slovníku MVČR. Druhým protějškem, objeveným v databázi ISAP, je *Public Health Office* (lze dodat např. *regional, local*). Třetí možnou variantou je *regional public health department*. Poslední dva z těchto názvů lze upřednostnit, protože více korespondují s obdobnými úřady anglicky mluvících zemí a jsou tak významově průhlednější. Z důvodu používání termínu samotným MZČR se však domnívám, že je nejadekvátnějším protějškem právě varianta (*regional*) *Public Health Office*.

2.3.2.5 Lockdown

Mezi slova frekventovaně užívaná během pandemie patří bezesporu také *lockdown*. Je však otázkou, jakým způsobem se toto pojmenování v angličtině a v češtině používá a zdali jsou zde patrné rozdíly.

Anglický slovník Collins Dictionary označil *lockdown* za slovo roku 2020. Redaktoři jej vybrali vzhledem k tomu, že odráží sdílenou zkušenost miliard lidí po celém světě. Collinsův slovník definuje *lockdown* jako „zavedení přísných omezení cestování, sociální interakce a přístupu na veřejná místa“ (Collins Dictionary 2020).

Upadhyay a Maroof (2020, s. 5885) ve svém článku konstatují, že *lockdown* je bezpečnostní protokol, dle kterého mají lidé ve stavu nouze zůstat doma. Nesmějí vstupovat na území či do prostor nebo je opouštět, například z důvodu přírodní pohromy, epidemie nebo i hrozby terorismu, aby bylo minimalizováno riziko, že osoby poblíž nehody přijdou k újmě. Dále uvádějí, že ačkoli v souvislosti s covidem-19 nejde o termín užívaný odborníky ve veřejném zdravotnictví, mnoho zemí s tímto pojmem pracuje v administrativním kontextu a zavedly různé formy *lockdownu*. K zemím, které zavedly největší a nejrestriktivnější *lockdown*, řadí Indii, Čínu, Francii, Itálii a Spojené království.

Každá země si lockdown upravuje podle svého a neexistuje pro něj žádná jednotná definice. Jeho zásadní složkou je však zákaz či omezení volného pohybu osob. Ústav pro jazyk český (ÚJČ) uvádí, že se v češtině začal tento výraz používat nejspíše proto, že je jednoslovný a přímo spojený s pandemickou situací. „České ekvivalenty typu *uzamčení*, *uzavření* nebo *uzávěra* se v této souvislosti obvykle neužívají samostatně, ale ve spojení s dalšími specifikujícími výrazy (*hromadné*, *plošné uzamčení*), protože mají samy o sobě příliš obecný význam.“ Někdy se rovněž mluví o *hromadné*, *plošné* nebo *celostátní karanténě*, nicméně se opět jedná o víceslovná spojení. ÚJČ také dodává, že zejména v situacích, kdy je nutné co nejdříve najít pojmenování pro novou skutečnost, je pro uživatele jednodušší použít již existující výraz než vytvářet nový (ÚJČ AV ČR 2021b).

Lockdown se v anglických kolokacích objevuje se slovesy *enforce*, *impose*, *announce* nebo *introduce*, dále také například *ease* nebo *lift*. Pojí se také s podstatnými jmény, zejména s *measures*, *restrictions* nebo *rules*. V češtině se lockdown pojí se slovesy *vyhlásit*, *zavést* nebo *nařít*, případně *ukončit*.

2.3.2.6 *Social distancing*

CDC uvádí, že nejefektivnějším způsobem, jak zabránit šíření covidu-19, je omezení přímého kontaktu s ostatními tváří v tvář. *Social distancing* definuje jako udržování bezpečné vzdálenosti mezi jedincem a lidmi, kteří nejsou ze stejné domácnosti jako on, přičemž bezpečnou vzdáleností myslí šest stop, tedy necelé dva metry (CDC 2020). WHO uvádí jako bezpečnou vzdálenost alespoň jeden metr (WHO 2021b).

Tento termín se začal během pandemie covidu-19 hojně vyskytovat, nicméně se ukázal jako matoucí vzhledem k tomu, že ačkoli se jím podle této definice myslí jistý fyzický odstup mezi lidmi, může implikovat přerušování veškerých sociálních kontaktů. Během pandemie se však naopak zdůrazňuje jejich důležitost, jelikož nedostatek kontaktu s ostatními a pocit osamělosti může velmi negativně ovlivnit duševní zdraví člověka.

Proto se objevily články, které poukázaly na to, že by bylo vhodné termín *social distancing* neužívat, a navrhovaly namísto něj používat *physical distancing*.

Das Gupta a Wong (2020) uvádějí, že koncept sociální distance se „dlouhodobě používá v sociologii, psychologii a geografii k hodnocení sociálního vyloučení mezi jedinci a skupinami“, a na takzvané Bogardusově škále sociální distance se měří postoje a předsudky jedince vůči určitým sociálním skupinám. Užívání tohoto termínu by tak „mohlo vyústit v neúmyslnou sociální izolaci“. Zmiňují také, že zatímco některé autority od jeho používání upustily, jiné jej nadále používají či dokonce zastávají názor, že jde o zaužívanou frázi, a proto není potřeba ji nijak měnit. Takové tvrzení je však pro autory článku „krátkozraké“, protože nejde pouze o kontext covidu-19, ale obecně o lepší připravenost do budoucna, pokud bychom měli čelit nové, podobné hrozbě.

V češtině se objevuje protějšek *společenský (sociální) odstup* nebo také *sociální distancování*. Tyto varianty se pravděpodobně používají proto, že mohou stejně jako anglické *social distancing* nabídat v širším smyslu nejen k udržení fyzické vzdálenosti mezi osobami, ale také k vyhýbání se místům, kde se pohybuje více lidí. Po vzoru anglického *physical distancing* se také začíná upřednostňovat označení *fyzický odstup*. Záleží tedy na tom, jak výše diskutovaný pojem chápeme. CDC rozlišuje jeho různé úrovně: individuální (vyhýbání se fyzickému kontaktu), skupinovou (rušení skupinových aktivit, kde by účastníci byli v blízkém kontaktu) a provozní (např. přeskupení židlí v jídelnách, aby mezi nimi byla větší vzdálenost) (CDC 2021c). Pokud jím však myslíme pouze udržování fyzické vzdálenosti 1-2 metry od ostatních osob, pak se tento pojem nejčastěji uvádí pod spojením *dodržování rozestupů*, což zcela přesně vystihuje jeho podstatu.

Social (physical) distancing se nejčastěji pojí se slovesem *practice*, dále se objevuje zejména se slovesy *maintain*, *encourage*, *ensure* nebo *enforce*. Frekventované jsou i kolokace s podstatným jménem *rules* nebo *measures*. V češtině se pak sociální (fyzický) odstup nebo rozestupy používají se slovesy *dodržet*, *udržet*, *zachovat* nebo také *zajistit*. Dále se objevují také *opatření* sociálního (fyzického) odstupu.

3 Závěr

Tato bakalářská práce se zabývala zkoumáním vybraných termínů souvisejících s onemocněním covid-19 z hlediska jejich převodu z angličtiny do češtiny a opačným směrem. Cílem bylo zjistit, zda se způsob používání určitých termínů v angličtině a češtině liší, přiřadit k termínům vhodné ekvivalenty v CJ a určit míru jejich ekvivalence. Teoretická část práce představila některé relevantní pojmy z terminologie a uvedla do kontextu virus a onemocnění, jež způsobuje. Analytická část zahrnovala informace o metodě analýzy a vlastní analýzu termínů.

Odborné vyjadřování ve věci koronavirové pandemie se vyznačuje častým přejímáním výrazů z angličtiny, které plyne ze skutečnosti, že se o sdělování ověřených informací o onemocnění covid-19 zaslужují zejména mezinárodní organizace, které veškeré poznatky komunikují v angličtině. Pro zachování přesnosti informací je pro překladatele zásadní mít přehled v oblastech, které se koronaviru týkají. Vybrané termíny byly proto analyzovány metodou pojmové analýzy, kdy byl nejprve identifikován pojem pod daným zdrojovým termínem. Poté byly vyhledány a případně porovnány možné odpovídající termíny v CJ a došlo ke zvolení nejvíce vyhovujícího z nich, nebo k navržení náhradního řešení v případě, že ekvivalent v CJ nebyl nalezen.

Mezi zjištění práce patří několik poznatků k možným nedostatkům v terminologii související s pandemií covidu-19. Ta se skládá jak z pojmů, které již mají své pevné místo v rámci některého oboru, tak z pojmů nově vzniklých pro aktuální situaci, pro které se v důsledku rychlé potřeby dát jim název naskytne více možných označení zároveň. Synonyma mohou poté například působit jako označení pro různé pojmy a být tak matoucí. Některé termíny používají odborníci konkrétněji než běžná populace, která mezi nimi na první pohled nemusí vidět rozdíl, a dochází tak k jejich nežádoucí záměně. V českém prostředí se občas prosadí i některé anglické termíny v původní podobě, pokud pro ně neexistuje stejně výstižný a stručný český ekvivalent. U pojmu může dojít také ke změně jeho původního označení za účelem eliminace možnosti mylné interpretace a tím i nežádoucího vlivu na člověka.

Analýza poukázala na některé konkrétní příklady terminologických nedokonalostí a situací. Termín *case fatality ratio* má český protějšek *smrtnost*, v obou jazycích však existuje více variant názvu, které mohou působit jako označení jiných pojmů. *Drug repurposing* nemá zavedený český ekvivalent, bývá vyjádřen v anglické podobě s explikací (*použití známého léčiva v nové indikaci*). V souvislosti s *herd immunity* (*kolektivní imunitou*) se objevuje termín *promořenost*, ke kterému nebyl nalezen anglický protějšek, návrh překladu zní *prevalence of antibodies from natural infections*. Strategie *promořování* pak může být v angličtině vyjádřena jako *natural herd immunity strategy*. Příkladem nesjednocené terminologie je pojem *long COVID*, který je napříč texty používán různě, má více názvů i českých protějšků (nejlépe *postcovidový syndrom*). *Spike protein* zůstává stejně i v češtině, dovysvětlit lze nejlépe jako *výběžek* na povrchu viru. Rozdíl mezi *variant* a *mutation* je stejný jako ten mezi *variantou* a *mutací*, cirkuluje tedy nakažlivější britská varianta, nikoli mutace. Český ekvivalent termínu *cluster* (*klastr*) nemá dohledatelnou definici, protějškem *outbreak* je *lokální epidemie*. Pojem *face mask* může zahrnovat různé roušky, šátky i respirátory, ekvivalentem může být souhrnné označení *ochranný prostředek dýchacích cest*. Termíny *isolation* a *quarantine* se používají stejně, jako česká izolace a karanténa, matoucí může být používání variant *self-isolation* či *self-quarantine*. Pro krajské hygienické stanice byl jako nejvhodnější ekvivalent vybrán (*regional*) *Public Health Office*. V češtině zůstalo anglické slovo *lockdown*, protože český protějšek, který by byl jednoslovný a stejně jednoznačný, jednoduše chybí. Došlo také k upřednostnění termínu *physical distancing* před *social distancing* z důvodu nežádoucí implikace přerušení sociálních kontaktů, v češtině existuje rovněž *fyzický (sociální) odstup* nebo *dodržování rozestupů*.

Výstupem analýzy je také glosář termínů a kolokační glosář, které tvoří přílohy práce. První z příloh poskytuje přehledný souhrn analyzovaných a souvisejících termínů z různých oblastí pandemie covidu-19 v angličtině a češtině. Kolokační glosář pak obsahuje souhrn anglických a českých kolokací k některým analyzovaným termínům, pro které jsou typické.

Práce prokázala, že ze strany mezinárodních organizací, vládních portálů a jiných informačních webů existuje viditelná snaha o dostatečné vysvětlení, zpřesnění a správné používání zásadních termínů souvisejících s pandemií covidu-19, aby nedocházelo ke zbytečným nedorozuměním. Je nicméně možné se daným tématem zabývat dále, jelikož existuje více souvisejících termínů, které do analýzy nebyly zahrnuty. Věřím, že tato práce přinesla užitečný vhled do způsobu používání těchto termínů v češtině a v angličtině, může sloužit jako základ pro další zkoumání a její poznatky mohou pomoci zlepšit vzájemné porozumění mezi odborníky a laiky v této oblasti.

Přílohy

Příloha 1 – glosář termínů

EN		CZ	
Epidemiologie			
airborne transmission		přenos vzduchem	
case fatality ratio	lethality rate	smrtnost	letalita
exposure		expozice	vystavení (viru)
fomite transmission		přenos kontaminovanými povrchy	
herd immunity	community i.	kolektivní imunita	
infectious period		období nakažlivosti	
mortality rate	death rate	úmrtnost	mortalita
notifiable disease		onemocnění podléhající hlášení	
prevalence of antibodies from natural infections		promořenost	
reproduction number		reprodukční číslo (R)	
susceptibility (to infection)		vnímavost (k infekci)	
Očkování			
adverse reactions	side effects	nežádoucí účinky	
batch number	lot number	číslo šarže	
booster dose	revaccination	přeočkování	posilovací dávka
immune response		imunitní odpověď	
vaccination coverage		proočkovanosť	
waning of immunity		vyvanutí imunity	
Osobní ochrana			
alcohol-based hand sanitizer	alcohol-based hand rub	alkoholová dezinfekce na ruce	
face mask		ochranný prostředek dýchacích cest	

medical face masks	surgical masks	zdravotnické obličejové masky	chirurgické roušky
non-medical face masks	community masks	obličejové roušky pro veřejnost	komunitní roušky
personal protective equipment		osobní ochranné pracovní prostředky	
respiratory hygiene	cough etiquette	respirační hygiena	etiketa při kašli
Protiepidemická (epidemiologická) opatření			
epidemiological measures		protiepidemická opatření	
frontier worker	cross-border worker	přeshraniční pracovník	pendler
herd immunity through infection		přirozená imunizace populace	
isolation		izolace	
lockdown		lockdown	plošná karanténa
natural herd immunity strategy		strategie promořování	
non-essential travel ban		zákaz zbytných cest	
state of emergency		nouzový stav	
telecommuting	work from home	práce z domova	home office
to impose a curfew		zavést zákaz vycházení	
to maintain a physical distance of ...		dodržovat rozestupy (konkrétněji)	
to mitigate the impact of COVID-19		zmírnit dopad pandemie koronaviru	
to practice physical distancing		udržovat sociální odstup (obecněji)	
travel restrictions		omezení cestování	
quarantine		karanténa	
Schvalování léčiv			
compassionate use		program pro soucitné použití	
drug repurposing		použití známého léčiva v nové indikaci	

expanded access	program rozšířeného přístupu	
off-label use	off-label použití	
Virologie		
contagious disease	nakažlivá nemoc (přenáší se z člověka na člověka)	
escape mutation	úniková mutace	
infectious disease	communicable disease	infekční nemoc
mutation	mutace	
spike protein	spike protein	
variant	varianta	
viral load	virová nálož	
viral shedding	vyučování viru	
Výskyt onemocnění covid-19		
cluster (of cases)	klastr	shluk
community transmission	komunitní přenos	
outbreak	lokální epidemie	vypuknutí epid.
(regional) Public Health Office	krajská hygienická stanice	
testing site	testovací místo	
Zdraví		
long COVID	postcovidový syndrom	
mechanical ventilation	umělá plicní ventilace	
severe acute respiratory syndrome	těžký akutní respirační syndrom	
symptom onset	nástup příznaků	
people with underlying medical conditions	osoby s chronickými onemocněními či oslabenou imunitou	

Oficiální anglické názvy příslušných českých úřadů, orgánů a sdružení	
Ústřední krizový štáb	Central Crisis Staff
Ústav zdravotnických informací a statistiky České republiky	Institute of Health Information and Statistics of the Czech Republic
Ministerstvo zdravotnictví České republiky	Ministry of Health of the Czech Republic
Ministerstvo vnitra České republiky	Ministry of the Interior of the Czech Republic
Státní zdravotní ústav	National Institute of Public Health
Bezpečnostní rada státu	National Security Council
Společnost infekčního lékařství České lékařské společnosti Jana Evangelisty Purkyně	Society of Infectious Diseases of the Czech Medical Association of J. E. Purkyně
Státní ústav pro kontrolu léčiv	State Institute for Drug Control

Zdroje použité k výběru termínů pro analýzu

Centers for Disease Control and Prevention	www.cdc.gov
Covid portál	covid.gov.cz
European Centre for Disease Prevention and Control	www.ecdc.europa.eu
Food and Drug Administration	www.fda.gov
Ministerstvo vnitra České republiky	www.mvcr.cz
Ministerstvo zdravotnictví České republiky	www.mzcr.cz
National Institute for Health and Care Excellence	www.nice.org.uk
Národní zdravotnický informační portál	www.nzip.cz
Státní ústav pro kontrolu léčiv	www.sukl.cz
Státní zdravotní ústav	www.szu.cz
Government of the United Kingdom	www.gov.uk
World Health Organization	www.who.int

Příloha 2 – kolokační glosář

Anglické kolokace

HERD IMMUNITY

- achieve -, develop -, establish -, reach -
- - approach, -goal, - strategy,
- natural -, vaccine-induced -
- - threshold

ISOLATION

- come out of -, discontinue -, end -, leave -
- enter -, go into -, put into -
- - facilities, - period, - requirements
- home -, managed -, mandatory -, social -
- remain in -, stay in -,

LOCKDOWN

- announce -, enforce -, impose -, introduce -
- ease -, end -, lift -
- enter -, go into -, put into -
- extend –
- hard -, national -, nationwide -, prolonged -, strict -
- - laws, - measures, - order, - policy, - restrictions, - rules
- under -

PHYSICAL (SOCIAL) DISTANCING

- - behavior
- ease -
- encourage -, promote -
- enforce -, ensure -, implement -, impose -, introduce -
- - guidelines, - recommendations, - requirements, - rules
- maintain -, practice -, respect -
- - measures, -order, - policies, - practices, - strategies

QUARANTINE

- blanket -, home -, mandatory -, nationwide -
- come out of -, discontinue -, end -, leave -
- enter -, go into -, put into -
- - guidance, - measures, - period, - policies, - requirements, - rules
- remain in -, stay in -

České kolokace

FYZICKÝ (SOCIÁLNÍ) Odstup / ROZESTUPY

- dodržet -, udržet -, zachovat -
- opatření -, pravidla -, zásady -
- zajistit -, zavést -

IZOLACE

- absolvovat -, dodržet -, podstoupit -
- být v -, nacházet se v -, zůstat v -
- doba -, období -
- domácí -, povinná -, sociální -
- jít do -, muset do -, nastoupit do -
- nařídít -, poslat do -, umístit do -
- pobyt v -
- podmínky -
- porušit -
- propustit z -
- opustit -, skončit -, ukončit -, zrušit -

KARANTÉNA

- absolvovat -, dodržet -, podstoupit -
- být v -, nacházet se v -, zůstat v -
- celoplošná -, celostátní -, domácí -, chytrá -, plošná -, povinná -, preventivní
-, přísná -
- doba -, období -

- jít do -, muset do -, nastoupit do -
- nařídít -, poslat do -, umístit do -, vyhlásit -
- - opatření
- pobyt v -
- porušení -
- prodloužení -
- skončit -, ukončit -, zrušit -
- vyžadovat -

KOLEKTIVNÍ IMUNITA

- budovat -, dosáhnout -, mít -, vybudovat -, vytvořit -, získat -
- hranice (pro) -, práh (pro) -
- přirozená -

LOCKDOWN

- celostátní -, částečný -, přísný -, tvrdý -
- nařídít -, vyhlásit -, zavést -
- prodloužit -
- ukončit -

Summary

This bachelor's thesis deals with selected terms related to COVID-19 with respect to their transfer from English to Czech and vice versa. The aim was to find out possible differences in the use of terms in English and Czech, assign to the terms their equivalents in the target language and assess their degree of equivalence. The theoretical part introduces relevant concepts from the field of terminology and provides information about the virus and the illness it causes. The analytical part includes a description of the method of analysis and the analysis itself. As part of the analysis, a glossary of terms and a collocation glossary were made.

The coronavirus terminology is often influenced by English terms due to the fact that it is mainly international organizations which operate in English that are responsible for communicating reliable information. It is necessary for the translator to have a basic understanding of pandemic related fields in order to accurately convey information. A conceptual analysis of selected terms was therefore conducted, where the concept was first identified, possible corresponding terms in the target language were found and compared and the most suitable term was then picked. If no equivalent was found in the target language, a possible translation was proposed.

The thesis identifies some of the possible shortcomings in COVID-19 terminology. There are concepts already established within a certain field as well as concepts newly created which need to be named quickly. This may lead to more possible designations used, potentially causing confusion, because synonyms can sometimes appear as designations of different concepts. Lay people might confuse the terms which are used in a more specific way by the experts because they do not immediately recognize the difference in them. Sometimes, English terms in their original form appear in Czech language if there is no similarly apt and concise target term. A concept may also get a new designation later on to eliminate the possibility of misunderstanding.

Some concrete examples of these terminological situations were uncovered in the analysis. The term *case fatality ratio* has other designations in both languages which create confusion as to whether they represent the same concept.

Drug repurposing does not have an equivalent in Czech, the English term is used with an explanation. A translation solution proposed to the Czech term *promořenost* which had no English equivalent is *prevalence of antibodies from natural infections*. An example of terminology that is not unified is *long COVID*, since it does not have a clear definition and has multiple designations both in English and Czech. The term *spike protein* is used in Czech as well, with possible additional explanation. The concepts *variant* and *mutation* differ in the same way their corresponding Czech counterparts do, both are often confused by the lay public. The term *cluster* is also used in Czech (*klastr*), but has no definition available. The concept of *face mask* has been identified to include various forms of respiratory protection, not just cloth or surgical masks but also respirators, scarfs and so on. *Isolation* and *quarantine* can be confusing when they are also referred to as self-isolation or self-quarantine. The most suitable equivalent for a type of Czech public health authority (*krajská hygienická stanice*) was found (*Public Health Office*). Lockdown is also used in Czech in the original form since no similarly short and specific counterpart exists. The term physical distancing is preferred over the previously often used term social distancing because of the unintended effect the previous term had on people. In Czech language, the same tendency can be observed.

The thesis shows that there is an effort from the part of the international organizations, governments and other informative websites to clarify the essential terms related to COVID-19 and use them correctly to avoid unnecessary confusion. The topic can be examined further since there are more terms which have not been included in the analysis. I believe this thesis presented some useful insights into the usage of COVID-related terms in English and Czech, and that they can be used to improve the communication between the experts and the lay public in this field.

Seznam použité literatury

Teoretická část

BOZDĚCHOVÁ, Ivana, 2009. *Současná terminologie (se zaměřením na kolokační termíny z lékařství)*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1539-4.

BOZDĚCHOVÁ, Ivana, 2017. Anglicismy v českém lexiku. In: KARLÍK, Petr, NEKULA, Marek, PLESKALOVÁ Jana. *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. [cit. 9.3.2021]. Dostupné z: https://www.czechency.org/slovník/ANGLICISMY_V_ČESKÉM_LEXIKU

CABRÉ, M. Teresa, 1999. *Terminology: Theory, Methods and Applications*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. ISBN 978-90-272-9865-2. DOI: <https://doi.org/10.1075/tlrp.1>

COLE, Wayne D., 1987. Terminology: Principles and Methods. *Computers and Translation*. Vol. 2, no. 2/3, s. 77–87.

Coronaviridae Study Group of the International Committee on Taxonomy of Viruses, GORBALENYA, A. E., BAKER, S. C. et al., 2020. The species *Severe acute respiratory syndrome-related coronavirus*: classifying 2019-nCoV and naming it SARS-CoV-2. *Nature Microbiology* **5**, 536–544. DOI: <https://doi.org/10.1038/s41564-020-0695-z>

DE BESSÉ, Bruno, 1997. Terminological Definitions. In: WRIGHTOVÁ, S. E. & BUDIN, G. *Handbook of Terminology Management. Vol. 1: Basic Aspects of Terminology Management*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, s. 63–74. ISBN 978-90-272-8557-7. DOI: <https://doi.org/10.1075/z.html>

DUBUC, Robert a KENNEDY, Elaine, 1997. *Terminology: A Practical Approach*. Brossard (Quebec): Linguatex. ISBN 978-29-203-4230-9.

European Centre for Disease Prevention and Control, 2020a. *Threat Assessment Brief: Pneumonia cases possibly associated with a novel coronavirus in Wuhan, China* [online]. 9.1. [cit. 31.07.2021]. Dostupné z:

<https://www.ecdc.europa.eu/en/publications-data/pneumonia-cases-possibly-associated-novel-coronavirus-wuhan-china>

ECDC, 2020b. *Infection* [online]. 7.9. [cit. 11.04.2021]. Dostupné z: <https://www.ecdc.europa.eu/en/covid-19/latest-evidence/infection>

HLADKÁ, Zdeňka, 2017. Motivace. In: *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. [cit. 16.3.2021]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/MOTIVACE>

HOUGHTON, D. a HOEY, M., 2001. Contrastive Analysis and Translation. In: BAKEROVÁ, M. & MALMKJÆR, K. (ed.), *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. London & New York: Routledge, s. 45–49. ISBN 978-04-152-5517-2.

CHROMÁ, Marta, 2014. *Právní překlad v teorii a praxi: nový občanský zákoník*. Univerzita Karlova v Praze: Karolinum. ISBN 978-80-246-2851-6.

International Committee on Taxonomy of Viruses, 2020. *Naming the 2019 Coronavirus* [online]. [cit. 10.4.2021]. Dostupné z: <https://talk.ictvonline.org/information/w/news/1300/page>

KŘEČKOVÁ, Vlasta, 2008. Terminolgia a příprava prekladateľov odborných textov. In: ĎURICOVÁ, Alena. *Od textu k prekladu II*. Praha: Jednota tlumočníků a prekladatelů, s. 64–73. ISBN 978-80-7374-047-4.

MARTINCOVÁ, Olga a Ivana BOZDĚCHOVÁ, 2017. Termín. In: *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. [cit. 21.3.2021]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/TERMÍN>

MATHESIUS, Vilém, 1966. *Řeč a sloh*. Praha: Československý spisovatel.

MEYEROVÁ, Ingrid, ECKOVÁ, Karen a SKUCE, Douglas, 1997. Systematic Concept Analysis within a Knowledge-Based Approach to Terminology. In: WRIGHTOVÁ, S. E. & BUDIN, G. *Handbook of Terminology Management. Vol. 1: Basic Aspects of Terminology Management*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, s. 98–119. ISBN 978-90-272-8557-7. DOI: <https://doi.org/10.1075/z.html>

- Národní zdravotnický informační portál, 2021a. *COVID-19: rizikové faktory a rizikové skupiny* [online]. 9.3. [cit. 11.04.2021]. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/clanek/1068-covid-19-rizikove-faktory-a-rizikove-skupiny>
- NZIP, 2021b. *COVID-19: cesty přenosu* [online]. 9.3. [cit. 12.04.2021]. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/clanek/1062-covid-19-cesty-prenosu>
- POŠTOLKOVÁ, Běla, ROUDNÝ, Miroslav a TEJNOR, Antonín, 1983. *O české terminologii*. Praha: Academia. Malá jazyková knihnice, sv. 2.
- SAGER, Juan, 1997. Term Formation. In: WRIGHTOVÁ, S. E. & BUDIN, G. *Handbook of Terminology Management. Vol. 1: Basic Aspects of Terminology Management*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, s. 25–41. ISBN 978-90-272-8557-7. DOI: <https://doi.org/10.1075/z.htm1>
- SUONUUTI, Heidi, 2001. *Guide to Terminology*. 2nd ed. Helsinki: Tekniikan Sanastokeskus. ISBN 978-95-297-9409-6.
- ÚJČ AV ČR, 2021a. *Jak by se měl skloňovat název nemoci covid-19?* [online]. [cit. 11.4.2021]. Dostupné z: <https://ujc.avcr.cz/jazykova-poradna/zajimave-dotazy/200729-zajimave-dotazy-covid.html>
- World Health Organization Best Practices for the Naming of New Human Infectious Diseases*. May 2015. WHO Reference number: WHO/HSE/FOS/15.1
- World Health Organization, 2020a. *Pneumonia of unknown cause – China* [online]. 5.1. [cit. 22.4.2021]. Dostupné z: <https://www.who.int/csr/don/05-january-2020-pneumonia-of-unkown-cause-china/en/>
- WHO, 2020b. *WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19 – 11 March 2020* [online]. 11.3. [cit. 22.4.2021]. Dostupné z: <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020>
- WHO, 2020c. *Listings of WHO's response to COVID-19* [online]. 29.6. [cit. 31.7.2021]. Dostupné z: <https://www.who.int/news/item/29-06-2020-covidtimeline>

WHO, 2020d. *Naming the coronavirus disease (COVID-19) and the virus that causes it*. [online]. [cit. 10.4.2021]. Dostupné z: [https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/technical-guidance/naming-the-coronavirus-disease-\(covid-2019\)-and-the-virus-that-causes-it](https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/technical-guidance/naming-the-coronavirus-disease-(covid-2019)-and-the-virus-that-causes-it)

WHO, 2020e. *Coronavirus disease (COVID-19) Q&A* [online]. 10.10. [cit. 11.4.2021]. Dostupné z: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/question-and-answers-hub/q-a-detail/coronavirus-disease-covid-19#:~:text=symptoms>

WHO, 2020f. *Transmission of SARS-CoV-2: implications for infection prevention precautions*. 9.6. WHO reference number: WHO/2019-nCoV/Sci_Brief/Transmission_modes/2020.3

WHO, 2020g. *Managing the COVID-19 infodemic: Promoting healthy behaviours and mitigating the harm from misinformation and disinformation* [online]. 23.9. [cit. 20.7.2021]. Dostupné z: <https://www.who.int/news/item/23-09-2020-managing-the-covid-19-infodemic-promoting-healthy-behaviours-and-mitigating-the-harm-from-misinformation-and-disinformation>

ZHU et al., 2020. From SARS and MERS to COVID-19: a brief summary and comparison of severe acute respiratory infections caused by three highly pathogenic human coronaviruses. *Respiratory Research*. **21**, Article number: 224. DOI: <https://doi.org/10.1186/s12931-020-01479-w>

Zkratková slova. In: *Internetová jazyková příručka*, 2021 [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR. [cit. 22.4.2021]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?id=784>

Analytická část

Auckland Regional Public Health Service, 2021. *What we do* [online]. [cit. 2.8.2021]. Dostupné z: <https://www.arphs.health.nz/about-us/what-we-do/>

Centers for Disease Control and Prevention, 2012a. *Principles of Epidemiology in Public Health Practice, Lesson 3, Section 3* [online]. 18.5. [cit. 24.4.2021]. Dostupné z: <https://www.cdc.gov/csels/dsepd/ss1978/lesson3/section3.html>

CDC, 2012b. *Principles of Epidemiology in Public Health Practice, Lesson 3, Section 1* [online]. 18.5. [cit. 24.4.2021]. Dostupné z: <https://www.cdc.gov/csels/dsepd/ss1978/lesson3/section1.html>

CDC, 2012c. *Principles of Epidemiology in Public Health Practice, Lesson 1, Section 11* [online]. 18.5. [cit. 25.4.2021]. Dostupné z: <https://www.cdc.gov/csels/dsepd/ss1978/lesson1/section11.html>

CDC, 2017. *Quarantine and Isolation* [online]. 29.9. [cit. 6.7.2021]. Dostupné z: <https://www.cdc.gov/quarantine/index.html>

CDC, 2020a. *Vaccines & Immunizations (glossary)* [online]. 30.7. [cit. 30.5.2021]. Dostupné z: <https://www.cdc.gov/vaccines/terms/glossary.html>

CDC, 2020b. *Social Distancing* [online]. 17.11. [cit. 23.4.2021]. Dostupné z: <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/prevent-getting-sick/social-distancing.html>

CDC, 2021a. *Post-COVID Conditions* [online]. 8.4. [cit. 5.7.2021]. Dostupné z: <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/long-term-effects.html>

CDC, 2021b. *Guidance for Wearing Masks* [online]. 19.4. [cit. 30.4.2021]. Dostupné z: <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/prevent-getting-sick/cloth-face-cover-guidance.html>

CDC, 2021c. *Interim Guidance on Management of Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) in Correctional and Detention Facilities* [online]. 19.2. [cit. 23.4.2021]. Dostupné z: <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/community/correction-detention/guidance-correctional-detention.html>

Collins Dictionary, 2020. *The Collins Word of the Year is... lockdown* [online]. [cit. 27.04.2021]. Dostupné z: <https://www.collinsdictionary.com/woty>

Covid portál MVČR, 2021. *Roušky a respirátory* [online]. [cit. 1.5.2021]. Dostupné z: <https://covid.gov.cz/opatreni/rousky-respiratory>

COVID-19 Genomics UK Consortium, 2021. *What do virologists mean by 'mutation', 'variant' and 'strain'?* [online]. 3.3. [cit. 9.8.2021]. Dostupné z: <https://www.cogconsortium.uk/what-do-virologists-mean-by-mutation-variant-and-strain/>

DAS GUPTA, Debasree a WONG, David W. S., 2020. No more “social distancing” but practice physical separation. *Canadian Journal of Public Health*. **111**, 488–489. DOI: <https://doi.org/10.17269/s41997-020-00370-x>

DESAIOVÁ, Angel N. a MAJUMDEROVÁ, Maimuna S., 2020. What Is Herd Immunity? *JAMA*. **324**(20): 2113. DOI: <https://doi.org/10.1001/jama.2020.20895>

DOWDOVÁ, Jennifer B., BLOCK, Per, JONESOVÁ, Malia a MILLSOVÁ, Melinda C., 2020. The Human Cost of Natural Herd Immunity. In: *Leverhulme Centre for Demographic Science* [online]. 17.11. [cit. 20.6.2021]. Dostupné z: <https://www.demographicsscience.ox.ac.uk/post/the-human-cost-of-natural-herd-immunity>

ECDC, 2021. *Using face masks in the community: first update* [online]. 15.2. [cit. 28.04.2021]. Dostupné z: <https://www.ecdc.europa.eu/sites/default/files/documents/covid-19-face-masks-community-first-update.pdf>

Florida Department of Health, 2021. *National Accreditation* [online]. 30.7. [cit. 2.8.2021]. Dostupné z: <http://www.floridahealth.gov/about/accreditation/index.html>

FONTANET, Arnaud a CAUCHEMEZ, Simon, 2020. COVID-19 herd immunity: where are we? *Nature Reviews Immunology* [online]. **20**, 583–584. DOI: <https://doi.org/10.1038/s41577-020-00451-5>

Food and Drug Administration, 2018. *Understanding Unapproved Use of Approved Drugs "Off Label"* [online]. 5.2. [cit. 22.6.2021]. Dostupné z: <https://www.fda.gov/patients/learn-about-expanded-access-and-other-treatment-options/understanding-unapproved-use-approved-drugs-label>

FDA, 2021. *SARS-CoV-2 Viral Mutations: Impact on COVID-19 Tests* [online]. 3.6. [cit. 9.8.2021]. Dostupné z: <https://www.fda.gov/medical->

devices/coronavirus-covid-19-and-medical-devices/sars-cov-2-viral-mutations-impact-covid-19-tests

Government of Canada, 2020. *How to quarantine (self-isolate) at home when you may have been exposed to COVID-19 and have no symptoms* [online]. 23.10. [cit. 8.7.2021]. Dostupné z: <https://www.canada.ca/content/dam/phac-aspc/documents/services/publications/diseases-conditions/coronavirus/covid-19-how-to-self-isolate-home-exposed-no-symptoms/covid-19-how-to-self-isolate-home-exposed-no-symptoms-eng.pdf>

GÖPFERTO VÁ, Dana, PAZDIORA, Petr a DÁŇOVÁ, Jana, 2006. *Epidemiologie (obecná a speciální epidemiologie infekčních nemocí)*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-1232-1.

GÖPFERTO VÁ, Dana a ŠMERHOVSKÝ, Zdeněk, 2015. *Výkladový slovník termínů v epidemiologii*. Praha: Institut postgraduálního vzdělávání ve zdravotnictví. ISBN 978-80-870-2331-0.

Health and Safety Executive, 2021. *Face coverings and face masks at work during the coronavirus (COVID-19) pandemic* [online]. 31.3. [cit. 30.4.2021]. Dostupné z: <https://www.hse.gov.uk/coronavirus/ppe-face-masks/face-coverings-and-face-masks.htm#surgical-face-masks>

Informační systém pro implementaci práva EU, 2011. *Databáze Závazné termíny* [online]. [cit. 1.8.2021]. Dostupné z: <https://isap.vlada.cz/dul/zavaznet.nsf/15297065e6a36d55c12579a5004acc73/d8cda2726c6a2f78c125771a0040c321?OpenDocument&Highlight=0,hygienick%C3%A1>

KOPECKÝ, SKÁLA, NEUMANNOVÁ a KOBLÍŽEK, 2021. *Post-COVID syndrom – definice, diagnostika a klasifikace - stručný poziční dokument ČPFS ČLS JEP* [online]. 29.6. [cit. 5.7.2021]. Dostupné z: <http://www.pneumologie.cz/upload/1624982759.pdf>

Krajská hygienická stanice Moravskoslezského kraje, 2021. *About us* [online]. [cit. 2.8.2021]. Dostupné z: <https://www.khsova.cz/english/about-us?lang=en>

Krajská hygienická stanice Pardubického kraje, 2020a. *O nás* [online]. [cit. 1.8.2021]. Dostupné z: <https://www.khspce.cz/o-nas/>

KHS Pardubického kraje, 2020b. *Čím se zabýváme* [online]. [cit. 1.8.2021]. Dostupné z: <https://www.khspce.cz/odbor-protiepidemicky/cim-se-zabyvame/>

Masarykova univerzita, 2021. *Important links and contacts* [online]. [cit. 2.8.2021]. Dostupné z: <https://www.muni.cz/en/coronavirus/contacts>

MICHL, Petr, 2020. *Promoření populace by si zasloužilo lepší branding*. [online]. 14.4. [cit. 31.5.2021]. Dostupné z: https://www.focus-age.cz/m-journal/aktuality/promoreni-populace-by-si-zaslouzilo-lepsi-branding__s288x15143.html

Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR, 2021. *Průvodce základy regulace obličejových masek jakožto osobních ochranných prostředků a zdravotnických prostředků* [online]. [cit. 1.5.2021]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/assets/cz/rozcestnik/pro-media/tiskove-zpravy/2021/1/Pruvodce-zaklady-regulace-oblicejovych-masek--jako-zto-OOP-a-ZP.pdf>

Ministerstvo vnitra ČR, 2016. *Terminologický slovník pojmů z oblasti krizového řízení, ochrany obyvatelstva, environmentální bezpečnosti a plánování obrany státu* [online]. 7.6. [cit. 26.4.2021]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/terminologicky-slovník-krizove-rizeni-a-planovani-obrany-statu.aspx>

MVČR, 2021. *Pojmy – epidemie (epidemický výskyt)* [online]. [cit. 27.04.2021]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/epidemie-epidemicky-vyskyt.aspx>

Ministerstvo zdravotnictví ČR, 2020a. *Stupně pohotovosti v oblasti ochrany veřejného zdraví* [online]. [cit. 25.4.2021]. Dostupné z: <https://koronavirus.mzcr.cz/wp-content/uploads/2020/07/Stupn%C4%9B-pohotovosti-v-oblasti-ochrany-ve%C5%99ejn%C3%A9ho-zdrav%C3%AD.pdf>

MZČR, 2020b. *Co je rouška? A jak má vypadat?* [online]. 16.9. [cit. 30.4.2021]. Dostupné z: <https://koronavirus.mzcr.cz/co-je-rouska-a-jak-ma-vypadat/>

MZČR, 2020c. *Všechny okresy v ČR jsou nadále bez rizika komunitního přenosu* [online]. 17.8. [cit. 1.8.2021]. Dostupné z: <https://koronavirus.mzcr.cz/vsechny-okresy-v-cr-jsou-nadale-bez-rizika-komunitniho-prenosu/>

MZČR, 2020d. *Systém pohotovostních stupňů nabídne občanům předvídatelný plán protiepidemických opatření v souvislosti s covid-19* [online]. 27.7. [cit. 1.8.2021]. Dostupné z: <https://koronavirus.mzcr.cz/system-pohotovostnich-stupnu-nabidne-obcanum-predvidatelny-plan-protiepidemickych-opatreni-v-souvislosti-s-covid-19/>

MZČR, 2021a. *Všechny registrované vakcíny proti covid-19 jsou účinné a bezpečné, stejně tak vakcína od společnosti AstraZeneca* [online]. 22.2. [cit. 23.06.2021]. Dostupné z: <https://koronavirus.mzcr.cz/vsechny-registrovane-vakciny-proti-covid-19-jsou-ucinne-a-bezpecne-stejne-tak-vakcina-od-spolecnosti-astrazeneca/>

MZČR, 2021b. *Important phone numbers* [online]. [cit. 2.8.2021]. Dostupné z: <https://koronavirus.mzcr.cz/en/important-phone-numbers/>

National Institute for Health and Care Excellence, 2020. *COVID-19 rapid guideline: managing the long-term effects of COVID-19* [online]. 18.12. [cit. 5.7.2021]. ISBN: 978-1-4731-3943-5. Dostupné z: <https://www.nice.org.uk/guidance/ng188/resources/covid19-rapid-guideline-managing-the-longterm-effects-of-covid19-pdf-66142028400325>

NZIP, 2021c. *Letalita* [online]. [cit. 24.04.2021]. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/rejstrikovy-pojem/198>

NZIP, 2021d. *Co je to „off-label“ použití registrovaných léčivých přípravků?* [online]. [cit. 22.06.2021]. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/clanek/305-co-je-to-off-label-pouziti-registrovanych-lecivych-pripravku>

NZIP, 2021e. *Spike protein* [online]. [cit. 23.06.2021]. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/rejstrikovy-pojem/1547>

PAZDERA, Josef, 2020. *Také na viru SARS-CoV-2 se dá najít něco pozitivního - zmírňuje bolest.* In: *OSEL.cz* [online]. 3.10. [cit. 23.06.2021]. Dostupné z:

<https://www.osel.cz/11389-take-na-viru-sars-cov-2-se-da-najit-neco-pozitivniho-zmirnuje-bolest.html>

PORTA, Miquel, 2008. *A Dictionary of Epidemiology*. 5th ed. USA: Oxford University Press. ISBN 978-01-997-1815-3.

PUSHPAKOM, S., IORIO, F., EYERS, P. *et al.*, 2019. Drug repurposing: progress, challenges and recommendations. *Nature Reviews Drug Discovery* **18**, 41–58. DOI: <https://doi.org/10.1038/nrd.2018.168>

RÁDL, Stanislav, 2013. Využití výsledků studií vedlejších účinků léčiv při vývoji moderních léčiv. *Chemické listy* [online]. **107**, 623–630 [cit. 22.06.2021]. Dostupné z: http://chemicke-listy.cz/docs/full/2013_08_623-630.pdf

RILEY, Patrick O'Neill. Grafický model virové částice SARS-CoV-2 [foto]. In: *Encyclopædia Britannica* [online]. [cit. 29.7.2021]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/science/2019-nCov>

RUDRAPAL, Mithun, KHAIRNAR, Shubham J. a JADHAV, Anil G., 2020. Drug Repurposing (DR): An Emerging Approach in Drug Discovery [online]. 13.7. [cit. 21.6.2021]. In: BADRIA, Farid A. *Drug Repurposing - Hypothesis, Molecular Aspects and Therapeutic Applications*. IntechOpen. DOI: <https://doi.org/10.5772/intechopen.93193>

SOJKA, Daniel a DVOŘÁK, Jan, 2020. Současné vyhlídky na efektivní terapii COVID-19. *Živa* [online]. 2/2020, 30–31 [cit. 4.7.2021]. Dostupné z: <https://ziva.avcr.cz/files/ziva/pdf/soucasne-vyhličky-na-efektivni-terapii-covid-19.pdf>

Státní ústav pro kontrolu léčiv, 2021. *EMA zahajuje průběžné hodnocení sotrovimabu (VIR-7831) proti COVID-19* [online]. 7.5. [cit. 4.7.2021]. Dostupné z: <https://www.sukl.cz/sukl/ema-zahajuje-prubezne-hodnoceni-sotrovimabu-vir-7831-proti>

Státní zdravotní ústav, 2021a. *Kolektivní imunita* [online]. [cit. 30.5.2021]. Dostupné z: <http://www.szu.cz/tema/vakciny/kolektivni-imunita>

SZÚ, 2021b. *Základní informace o onemocnění novým koronavirem – covid-19* [online]. 9.3. [cit. 9.8.2021]. Dostupné z: http://www.szu.cz/uploads/Epidemiologie/Coronavirus/Zakladni_info/zakladni_informace_covid_19_7_aktualizace_09_03_2021_2.pdf

UK Government, 2020. *COVID-19: epidemiological definitions of outbreaks and clusters in particular settings* [online]. 7.8. [cit. 25.04.2021]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/publications/covid-19-epidemiological-definitions-of-outbreaks-and-clusters/covid-19-epidemiological-definitions-of-outbreaks-and-clusters-in-particular-settings#fn:1>

UK Government, 2021. *Face coverings: when to wear one, exemptions, and how to make your own* [online]. 22.4. [cit. 30.04.2021]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/publications/face-coverings-when-to-wear-one-and-how-to-make-your-own/face-coverings-when-to-wear-one-and-how-to-make-your-own>

UPADHYAY, Madhu Kumari a MAROOF, Khan Amir, 2020. Understanding the emerging and reemerging terminologies amid the COVID-19 pandemic. *Journal of Family Medicine and Primary Care*. **9**, s. 5881–7. DOI: 10.4103/jfmpc.jfmpc_960_20

ÚJČ AV ČR, 2021b. *Proč se používá anglické slovo lockdown místo českého výrazu?* [online]. [cit. 27.4.2021]. Dostupné z: <https://ujc.avcr.cz/jazykova-poradna/zajimave-dotazy/201022-lockdown.html>

Vaccine Knowledge Project, 2019. *Herd immunity (Herd protection)* [online]. [cit. 30.5.2021]. Dostupné z: <https://vk.ovg.ox.ac.uk/vk/herd-immunity>

VANÍČKOVÁ, Kateřina, 2020. Promoření je přirozenější než držet lidi v přísné karanténě, říká epidemiolog. In: *iDNES.cz* [online]. 6.4. [cit. 19.6.2021]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/promoreni-karantena-rastislav-madar-epidemiolog-koronavirus.A200406_155457_zahranicni_vlc

Velvyslanectví USA v České republice, 2020. *COVID-19 Information* [online]. 21.8. [cit. 1.8.2021]. Dostupné z: <https://cz.usembassy.gov/covid-19-information-46/>

WHO, 2008. *Foodborne disease outbreaks: Guidelines for investigation and control*. ISBN 978-92-4-154722-2.

WHO, 2020h. *Estimating mortality from COVID-19* [online]. 4.8. [cit. 24.4.2021]. Dostupné z: <https://www.who.int/news-room/commentaries/detail/estimating-mortality-from-covid-19>

WHO, 2020i. *CFR* [foto]. [online]. [cit. 24.4.2021]. Dostupné z: <https://www.who.int/news-room/commentaries/detail/estimating-mortality-from-covid-19>

WHO, 2020j. *Herd immunity, lockdowns and COVID-19* [online]. 31.12. [cit. 30.5.2021]. Dostupné z: <https://www.who.int/news-room/q-a-detail/herd-immunity-lockdowns-and-covid-19>

WHO, 2020k. *Advice on the use of masks in the context of COVID-19: Interim guidance*. 5.6. WHO reference number: WHO/2019-nCov/IPC_Masks/2020.4

WHO, 2020l. *Doporučení k používání roušek v souvislosti s COVID-19: Prozatímní pokyny*. 5.6. [cit. 29.4.2021]. Dostupné z: <https://www.osn.cz/covid-19-who/situacni-a-technicke-zpravy-who-2/>

WHO, 2021a. *Update on clinical long-term effects of COVID-19* [online]. 26.3. [cit. 5.7.2021]. Dostupné z: https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/risk-comms-updates/update54_clinical_long_term_effects.pdf?sfvrsn=3e63eee5_8

WHO, 2021b. *COVID-19: physical distancing* [online]. [cit. 29.4.2021]. Dostupné z: <https://www.who.int/westernpacific/emergencies/covid-19/information/physical-distancing>

Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů.

Anotace

Autor:	Ivana Šimečková
Název katedry a fakulty:	Katedra anglistiky a amerikanistiky, FF UP
Název v češtině:	Pojmová analýza vybraných termínů souvisejících s onemocněním covid-19
Název v angličtině:	Conceptual Analysis of Selected Terms Related to COVID-19
Vedoucí práce:	Mgr. Michal Kubánek
Jazyk práce:	čeština
Počet stran:	71
Počet znaků:	74 243
Počet citovaných zdrojů:	104
Počet příloh:	2
Klíčová slova:	koronavirus, covid-19, pandemie, terminologie, termín, pojmová analýza, ekvivalence
Key words:	coronavirus, COVID-19, pandemic, terminology, term, conceptual analysis, equivalence
Abstrakt:	Tato bakalářská práce se zabývá zkoumáním vybraných termínů souvisejících s pandemií koronaviru za využití metody pojmové analýzy. Cílem práce je porovnat termíny v angličtině a v češtině, se kterými se bylo možné často setkávat během pandemie, a zjistit, zda se způsob jejich užívání liší, přiřadit k termínům adekvátní protějšky v cílovém jazyce a posoudit míru jejich ekvivalence. Součástí práce jsou také glosář termínů a kolokační glosář.

Abstract:

This bachelor's thesis examines selected terms related to the COVID-19 pandemic. The terms are analysed using the method of conceptual analysis. The aim of this thesis is to compare the terms used in English and Czech, which the public could often encounter during the pandemic, to find out whether they differ, assign to the terms their target language equivalents and assess their degree of equivalence. A glossary of terms and a collocation glossary were made as part of this thesis.